

ВСТУП

В умовах трансформації ринкових відносин в Україні першочергового значення набувають стан і перспективи діяльності підприємств різних форм власності та господарювання, ефективне використання фінансових ресурсів. Перед ними як перед самостійними суб'єктами ринку постає проблема раціонального формування внутрішніх і зовнішніх фінансових відносин, ефективної організації управління їх фінансовою діяльністю. Рівень розвитку підприємства і його потенційні перспективи, значною мірою, залежать від активів та управління ними. При цьому, знайти оптимальне співвідношення управлінських рішень та доцільності впровадження об'єктів необоротних і оборотних активів підприємства й ефективності їхнього використання дає змогу ефективно управляти активами підприємства.

В даний час зростає значення фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Це значно збільшує роль аналізу фінансового стану підприємства. Для виживання і розвитку підприємства необхідно максимально чітко і ефективно управляти його капіталом. Одна з характерних рис економічних відносин - прагматизм учасників. Будь-яка цінність матеріального або нематеріального характеру, що фігурує в процесі таких відносин, представляє інтерес лише в тому випадку, у володіння нею сприяє досягненню якоїсь мети, перш за все економічного характеру. Основа ділової активності - нарощування економічного потенціалу підприємства

Аналіз активів підприємства є лише однією з частин структури управління підприємством, який має бути організований так, щоб відповідати потребі прийняття ефективних управлінських рішень. Стандартизований підхід поступився місцем більш різноманітним аналітичним дослідженням, які орієнтовані на використання можливостей підприємства.

У сучасних умовах для більшості підприємств типовим наслідком кризових явищ їхнього економічного розвитку стала гостра нестача необхідного обсягу оборотних активів, що істотно позначається на

ефективності їхнього господарювання. Разом із цим низька забезпеченість виробничих підприємств оборотними активами супроводжується низьким рівнем їх використання. Тому сьогодні одним з найактуальніших завдань у забезпеченні підвищення ефективності виробничої діяльності підприємств є суттєве вдосконалення управління їхніми оборотними активами.

Активи є економічними ресурсами підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою одержання прибутку. Зміст управління активами залежить від оптимізації фінансових потоків і структури капіталу підприємств. Активи повинні бути узгоджені між собою таким чином, щоб зберегти фінансову рівновагу і при цьому уникнути надлишкової ліквідності. Тільки за такої умови процес виробництва може відбуватися без перешкод.

Вагомий внесок в дослідження проблем управління оборотними активами зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема присвятили багато своїх праць даній тематиці, як І.О. Бланк, Є.С. Стоянова С.В. Калабухова, В.М. Гриньова, М.Р. Ковбасюк, І.Д. Лученок, О.С. Філімоненков, В.В. Бочаров, Є.Ф. Брігхем, Ван Хорн, Р. Брейлі та багато інших. Разом з тим, існує ряд теоретичних і практичних проблем, які все ще залишаються невирішеними як на рівні промисловості в цілому, так і на рівні її окремих галузей. До них слід віднести проблеми класифікації оборотних активів, оцінки ефективності їх використання, вдосконалення контролю, системи обліку оборотних активів, нейтралізації впливу кризових явищ на їх формування.

У ринкових умовах господарювання особливої актуальності набуває об'єктивна оцінка управління активами підприємства, а, отже і дослідження методик проведення аналізу та розроблення шляхів його покращення. Звідси об'єктом дослідження в даній магістерській роботі є управління активами підприємства.

Отже управління активами є одним з найважливіших завдань підприємства, що зумовлює актуальність обраної теми.

Метою даної магістерської роботи є дослідження фінансової політики управління активами підприємства та розробка шляхів її удосконалення.

Об'єктом дослідження магістерської роботи виступає ДП «Северодонецька ТЕЦ» (ДП «СТЕЦ»).

Предметом дослідження стали суттєві закономірності функціонування активів даного підприємства, визначення яких дозволило сформулювати і вирішити основні проблеми в управлінні ними.

Досягти поставленої мети роботи вдалося, розв'язавши наступні завдання:

- визначити економічний зміст і класифікацію активів підприємства;
- розглянути політику управління активами підприємства;
- окреслити методичні підходи до аналізу активів підприємства;
- проаналізувати склад та структуру активів ДП «СТЕЦ»;
- оцінити вплив факторів, що визначають потребу у активах на підприємстві та ефективність політики управління активами підприємства;
- запропонувати шляхи удосконалення політики управління активами підприємства.

Інформаційною базою дослідження є дані економічної літератури вітчизняних та зарубіжних авторів, матеріали публікацій в економічних та комп'ютерних виданнях, фінансова звітність підприємства.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Активи, як об'єкт фінансового управління, їх сутність та класифікація

Для здійснення господарської діяльності кожне підприємство повинне мати у своєму розпорядженні певне майно, що належить йому на правах власності. Майно у всіх його видах, що належить підприємству, називається його активами.

Власова Н.О. дає таке визначення поняття «активи». Активи — економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які належать йому на правах власності і які використовуються в господарській діяльності з метою одержання доходу [18, с.85].

Бланк І.А. дає свою характеристику активів. Активи підприємства - це його ресурси, які повинні принести підприємству вигоди в майбутньому. Активи підприємства повинні належати йому (а не бути, наприклад, орендованими) і повинні бути набутими раніше (а не знаходитися у стадії придбання) [17, с.8].

Таким чином, активи – це майнові цінності підприємства, які генерують дохід в процесі здійснення господарської діяльності та знаходяться в процесі постійного обороту.

Основні характеристики активів підприємства як об'єкта фінансового управління виступають в наступному:

1. Активи являють собою економічні ресурси підприємства в різних видах, які використовуються в процесі здійснення господарської діяльності. Вони формуються для конкретних цілей здійснення цієї діяльності в відповідності до місій і стратегій економічного розвитку підприємства і в формі сукупних майнових цінностей характеризують основу його економічного потенціалу.

Будучи носієм економічних характеристик, активи являються об'єктом економічного управління будь-яких макроекономічних господарюючих систем.

2. Активи являються майновими цінностями підприємства, які формуються за рахунок інвестованого в них капіталу. Вкладений в новий або бізнес, який розвивається, капітал матеріалізується в формі активів підприємства. Тільки шляхом інвестування в активи капітал як накопичена цінність включається в економічний процес.

3. Активи являють собою майнові цінності підприємства, які мають вартість. Концепція вартості активів базується на їх цінності для підприємства як економічного ресурсу. Концепція вартості активів була би корисна в практичному відношенні, якби її рівень не можна було виміряти. Рівень вартості активів визначається сумою затрат факторів виробництва на їх створення, періодом використання, відповідності цілям господарського використання, кон'юнктурою ринку засобів і предметів праці.

4. До активів відносяться не тільки ті економічні ресурси, які повністю контролюються підприємством. Під таким контролем розуміється право власності на економічні ресурси або в окремих, передбачених законодавством, випадках, - право власності відповідними їх видами. Економічні ресурси, які використовуються підприємством, але є неконтрольованими, активами не являються. Як контролюючі економічні ресурси активи підприємства являються носієм прав власності. В цій ролі вони можуть виступати носієм всіх форм цієї власності – індивідуальної приватної, колективної приватної, муніципальної, загальногосподарської та іншої. При цьому, об'єктом власності підприємства являється сукупність його активів не залежно від джерел фінансових засобів, за рахунок яких вони сформовані.

5. Як економічний ресурс, який використовується в господарській діяльності, активи підприємства характеризуються визначеним виробництвом. Носієм такої їх характеристики виступає як сукупний комплекс операційних

активів, сформованих підприємством, так і окремі їх види, представлені засобами праці. При цьому, виробництво активів як потенційна їх характеристика може бути реалізована лише в комплексі з використанням інших економічних ресурсів підприємства, в першу чергу, - праці.

6. Активи являються економічним ресурсом, який генерує дохід. Здатність приносити дохід в процесі операційної чи інвестиційної діяльності є однією з найважливіших характеристик активів підприємства як об'єкта економічного управління. Цей дохід активи генерують перш за все як економічні ресурси, які мають продуктивність. Потенціальна здатність активів генерувати дохід не реалізується автоматично, а забезпечується лише в умовах ефективного їх використання. Формування таких умов представляє одне із найважливіших завдань управління активами.

7. Активи підприємства, які використовуються в господарській діяльності, знаходяться в процесі постійного обороту. Цей оборот притаманний як всій сукупності активів, так і окремим їх видам. Сукупність використовуваних підприємством активів видозмінюється перш за все в своїх реальних формах – одні види активів в процесі обороту переходять в інші їх види. Крім цього, процес обороту активів супроводжується і вартісними їх змінами. Оборот активів підпорядкований певним циклам – господарському, операційному і інвестиційному.

8. Використання активів в господарській діяльності підприємства тісно пов'язане з фактором часу. Це в перше чергу визначається вартісною характеристикою активів, яка виражається в грошовій формі. Відповідно до концепції вартості грошей в часі одна і та ж сума грошей в різні періоди часу має різну вартість. Відповідно, вартість активів в теперішній час завжди вища, ніж у будь-якому майбутньому періоді, що повинно враховуватись в процесі їх використання. Крім цього, в умовах інфляційної економіки фактор часу викликає постійні зміни номінальної вартості активів, яка потребує відповідної

оцінки і обліку в процесі управління ними. Фактор часу формує систему можливих альтернативних управлінських рішень в сфері конкретного їх використання.

9. Господарське використання активів нерозривно пов'язане з фактором ризику. Ризик є важливою характеристикою всіх форм використання активів в господарській діяльності підприємства. Носієм такого фактору виступають в нерозривному зв'язку з їх характеристикою як економічних ресурсів, які генерують дохід. Рівень ризику використання активів знаходиться в прямій залежності від рівня очікуваної доходності, формуючи єдину шкалу “дохідність – ризик” при здійсненні різноманітних господарських операцій. Ця шкала відображає середньоринкові кількісні параметри рівня ризику використання активів в різних формах і видах підприємницької діяльності, відповідно конкретним параметрам рівня очікуваної доходності активів. Використовуючи активи в цілях отримання доходу в операційному чи інвестиційному процесі підприємець завжди повинен свідомо іти на ризик, міру якого він визначає самостійно.

10. Сформовані в складі активів майнові цінності пов'язані з фактором ліквідності. Під ліквідністю активів розуміється їх здатність швидко перетворюватись в грошову форму по своїй реальній ринковій вартості. Ця характеристика активів забезпечує можливість їх швидкої реструктуризації при настанні неблагополучних економічних і інших умов їх використання в сформованих видах. Різноманітні види активів в залежності від універсальності свого функціонального призначення, швидкості обороту в операційному чи інвестиційному процесах, рівня розвитку відповідних видів і сегментів ринку і інших умов володіють різним ступенем ліквідності [27, с. 237].

Згідно з П(с)БО 2 «Баланс» активи підприємства поділяються на оборотні та необоротні активи.

У балансі активи підприємства розміщені у трьох розділах: 1 розділ – необоротні активи; 2 розділ – оборотні активи; 3 розділ – витрати майбутніх періодів.

Коваленко Л.О. дає таку класифікацію активів підприємства:

1. Залежно від об'єкта фінансового управління:

а) необоротні активи: основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, інші необоротні активи;

б) оборотні активи: запаси товарно-матеріальних цінностей; незавершене виробництво; дебіторська заборгованість; грошові активи; поточні фінансові інвестиції, інші оборотні активи.

2. За речовою формою об'єкта інвестування:

а) реальні активи: до них належать матеріальні та нематеріальні активи;

б) фінансові активи;

3. За строком отримання грошового потоку:

а) короткострокові;

б) довгострокові.

4. За формою отримання доходів:

а) активи, що приносять дохід в явній формі – рентні платежі, проценти за облігаціями, дивіденди за акціями і т.ін.;

б) активи, що приносять дохід в прихованій формі (лише при продажу активів) – різниця цін купівлі-продажу, гудвіл і т.ін.

5. За регулярністю отримання доходу:

а) з одноразовим доходом;

б) з періодичним доходом;

в) з регулярним доходом.

6. За ступенем ризику:

а) активи з гарантованим грошовим потоком (без ризиків);

б) активи з негарантованим грошовим потоком (ризикові).

7.Залежно від оборотності:

- а) високо оборотні;
- б) з нормальною оборотністю;
- в) з низькою оборотністю;
- г) необоротні.

8.Залежно від рівня ліквідності:

- а) високоліквідні;
- б) середньоліквідні;
- в) низьколіквідні;
- г) неліквідні [29, с.114].

Бланк И.А. дає свою характеристику активів підприємства, яка є більш повною. Основними ознаками класифікації активів підприємства є:

1. За формою функціонування активів: матеріальні активи, нематеріальні активи, фінансові активи;
2. За характером участі активів в господарському процесі з позиції особливостей їх обороту: оборотні активи та необоротні активи;
3. За характером участі активів в різних видах діяльності підприємства: операційні активи та інвестиційні активи;
4. За характером фінансових джерел формування активів: валові активи і чисті активи;
5. За характером володіння активами підприємства: власні, орендовані та безповоротно використані активи;
6. За ступенем залучення активів як об'єкта управління: індивідуальні активи, окрема група активів, сукупний комплекс активів;
7. За ступенем ліквідності використовуваних активів: активи в абсолютно ліквідній формі, високоліквідні активи, середньоліквідні активи, низьколіквідні активи, неліквідні активи;

8. За характером використання сформованих активів в господарській діяльності підприємства: використовувані та не використовувані активи;

9. За характером надходження активів по відношенню до підприємства: внутрішні та зовнішні активи [17, с. 11].

Необоротні активи (основний капітал) — сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності й переносять на продукцію свою вартість частинами, з метою отримання економічної вигоди (прибутку) [4].

У практиці господарювання до необоротних активів відносять матеріальні і нематеріальні ресурси, що належать установі і забезпечують її функціонування і термін корисної експлуатації яких, як очікується, становить більше одного року.

У складі необоротних активів обліковуються: земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будинки, споруди, передавальні пристрої, робочі, силові машини і обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, столовий, кухонний та господарський інвентар, обчислювальна техніка, робоча та продуктивна худоба, багаторічні насадження, музейні цінності, експонати зоопарків, виставок, бібліотечні фонди, знаряддя лову, спеціальні інструменти та спеціальні пристосування, білизна, постільні речі, одяг та взуття, природні ресурси, інвентарна тара, авторські та суміжні з ними права, права користування природними ресурсами, майном, об'єктами промислової власності, інші матеріальні та нематеріальні активи довготривалого використання. Види необоротних активів зображено на рисунку 1.1.

Обігові кошти (оборотний капітал) – це кошти, витрачені на придбання чи виготовлення оборотних активів підприємства, які необхідні для забезпечення на підприємстві безперервності процесу виробництва і реалізації продукції та отримання прибутку [46, с. 37].

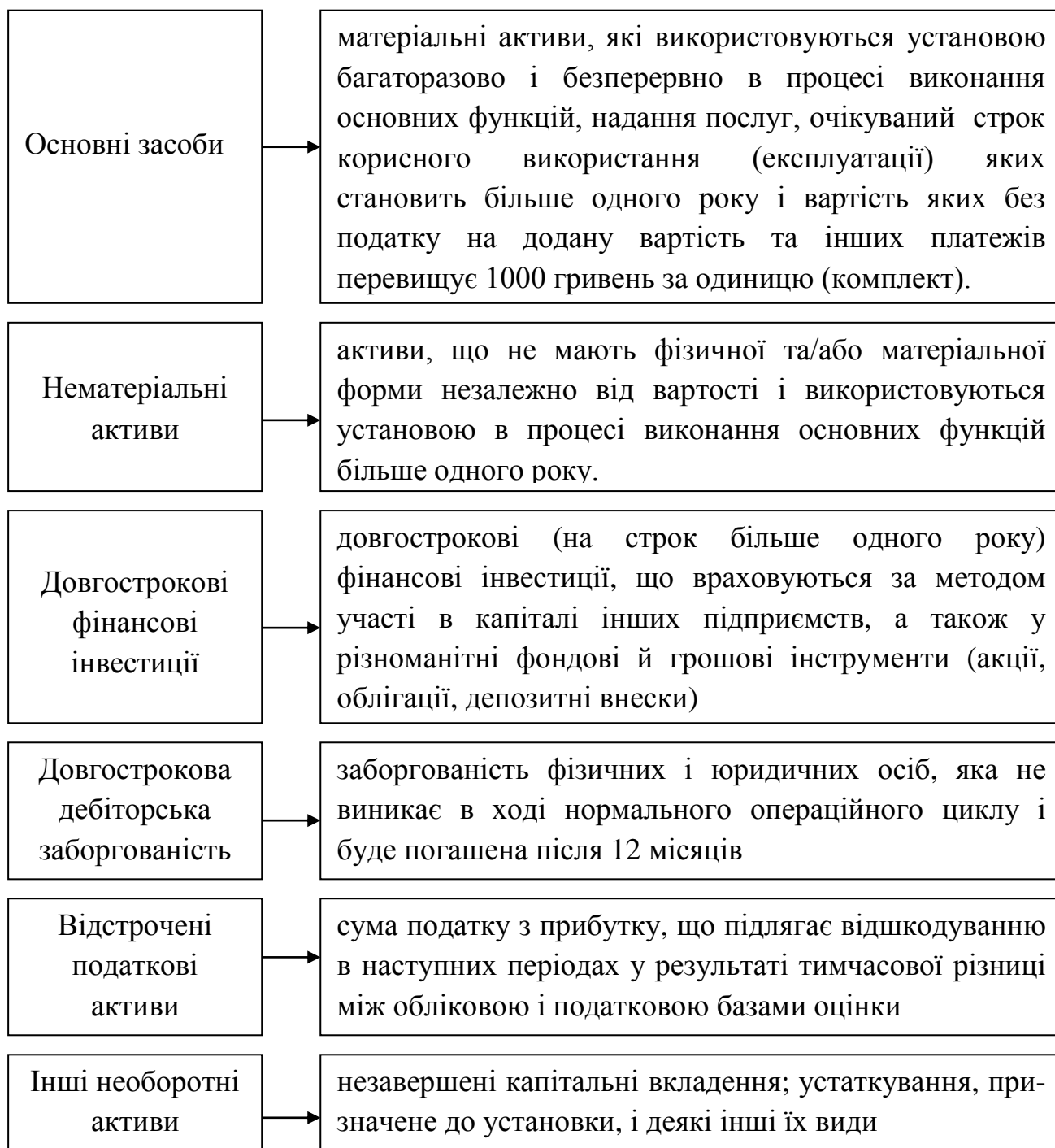

Рис. 1.1 Види необоротних активів підприємства

Оборотні (обігові) активи – це грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи підприємства, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу або протягом дванадцяти місяців з дати складання балансу підприємства.

Щодо трактування поняття «оборотні активи» західними економістами, то провідні вчені в області корпоративних фінансів Р. Брейлі та С. Майєрс у своїй праці «Принципи корпоративних фінансів» застосовують поняття «оборотні активи», «короткострокові активи», «поточні активи» (current assets). На їх думку, поточні активи (короткострокові активи, оборотні активи) – це такі активи, які компанія в найближчому майбутньому збирається перетворити в грошові кошти [63, с.65].

До оборотних активів підприємства належать: запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів, залишки незавершеного виробництва, запаси готової продукції, поточна дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції, грошові кошти та їх еквіваленти, витрати майбутніх періодів та інші види оборотних активів.

У виробничій сфері оборотні активи авансуються в оборотні виробничі фонди і фонди обігу. До виробничих фондів належать: сировина, основні й допоміжні матеріали, напівфабрикати, паливо, тара, запасні частини для ремонтів, малоцінні і швидкозношувані предмети, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виготовлення, витрати майбутніх періодів.

До фондів обігу належать: готова продукція на складах підприємства, готова продукція, яка відвантажена і перебуває в дорозі, грошові кошти на розрахунках та інших рахунках, грошові кошти у незавершених розрахунках, дебіторська заборгованість, готівка в касі [59, с.77].

Класифікація оборотних активів підприємства відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»:

1. Запаси товарно-матеріальних цінностей: виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари;
2. Дебіторська заборгованість: векселі, заборгованість юридичних та фізичних осіб підприємству за надані їм товари, роботи та послуги, дебіторська заборгованість за розрахунками;
3. Поточні фінансові інвестиції: фінансові інвестиції підприємства в різні фондові й грошові інструменти на строк менше одного року;

4. Грошові кошти та їх еквіваленти: грошові кошти підприємства в касі, на поточних й інших розрахунках в банках, еквіваленти грошових коштів;

5. Інші види оборотних активів у т.ч. витрати майбутніх періодів [3].

Отже, оборотні активи — це кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку.

Характеризуючи активи як об'єкт управління, необхідно відзначити особливості їх окремих складових. Зокрема, необоротні активи є найменш мобільною частиною майна підприємства, основна відмінність якої полягає в багаторазовому використанні в процесі господарської діяльності і частковій амортизації протягом кожного операційного циклу. У процесі формування й управління необоротними активами необхідно враховувати їх переваги та недоліки порівняно з оборотними активами. Основними перевагами необоротних активів порівняно з оборотними є: менший ризик впливу інфляційного процесу та можливе збільшення ринкових цін на нерухомість вищими темпами, ніж темпи інфляції; тривалий період використання у виробничому процесі, здатність приносити стабільний прибуток у разі несприятливої господарської діяльності.

До їх недоліків слід віднести низький рівень маневреності, неможливість швидко змінити структуру вкладених коштів, низький рівень ліквідності і неспроможність забезпечити потік платежів за погіршення платоспроможності підприємства.

Водночас у процесі управління оборотними активами слід враховувати переваги та недоліки їх порівняно з необоротними активами. До основних переваг можна віднести таке: можливість швидкого перетворення оборотних активів у грошові кошти, вища ліквідність, перебування частини оборотних активів у вигляді готових засобів платежу, можливість підвищити швидкість обігу раціональним управлінням.

Недоліками можна вважати: можливе інфляційне знецінення грошових коштів, додаткові витрати на утримання зайвих оборотних активів, вищий рівень фінансових ризиків.

Загальною інформаційною базою в управлінні активами є баланс підприємства і передусім його актив, де вони відображаються у грошовому виразі.

Управління активами становить значну частину операцій фінансів підприємств. Це пов'язано з великою кількістю елементів матеріально-речового складу, які потребують індивідуалізації управління, важливою роллю в забезпеченні платоспроможності підприємства, рентабельності продукції та результатів фінансової діяльності підприємства.

Активи є економічними ресурсами підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою одержання прибутку.

Активи підприємства підрозділяються за багатьма класифікаційними ознаками, основними з яких є:

- за формами функціонування:
 - матеріальні активи;
 - нематеріальні активи;
 - фінансові активи.
- за характером участі в господарському процесі швидкості обороту:
 - оборотні активи;
 - позаоборотні активи.
- за характером обслуговування видів діяльності:
 - операційні активи;
 - інвестиційні активи.
- за характером фінансових джерел формування:
 - валові активи;
 - чисті активи.
- за характером володіння:

- власні активи;
- арендовані активи;
- за ступенем ліквідності:
 - активи в абсолютно ліквідній формі;
 - високоліквідні активи;
 - середньоліквідні активи;
 - малоліквідні активи;
 - неліквідні активи.

1.1 Форма функціонування активів

За цією ознакою виділяють такі види активів:

а) матеріальні активи характеризують активи підприємства, що мають речову (матеріальну) форму. До складу матеріальних активів підприємства належать:

- основні засоби;
- незавершені капітальні вкладення;
- устаткування, призначене до монтажу;
- виробничі запаси сировини та напівфабрикатів;
- запаси малоцінних і швидкозношуваних предметів;
- обсяг незавершеного виробництва;
- запаси готової продукції, призначеної для реалізації;
- інші види матеріальних активів;

б) нематеріальні активи характеризують активи підприємства, що не мають речової форми, але беруть участь у господарській діяльності та приносять прибуток. До цього виду активів підприємства належать:

- придбані підприємством права на користування окремими природними ресурсами;
- патентні права на використання винаходів;
- "ноу-хау" – сукупність технічних, технологічних, управлінських, комерційних та інших знань, що оформлені у вигляді технічної документації, накопиченого виробничого досвіду, що є предметом інновацій, але не

запатентованих;

- права на промислові зразки та моделі;
- товарний знак – емблема, малюнок або символ, зареєстровані у встановленому порядку, що служать для відмінності товарів даного виробника від інших аналогічних товарів;

- торгова марка – право на виняткове використання фірмового найменування юридичної особи;

- права на використання комп'ютерних програмних продуктів;

- "гудвіл – різниця між ринковою вартістю підприємства як цілісного майнового комплексу і його балансовою вартістю, яка утворена у зв'язку з можливістю одержання більш високого рівня прибутку (порівняно із середньогалузевим її рівнем) за рахунок використання більш ефективної системи управління на товарному ринку, застосування нових технологій тощо;

- інші аналогічні види майнових цінностей підприємства;

в) фінансові активи характеризують різноманітні фінансові інструменти, що належать підприємству або знаходяться в його володінні. До фінансових активів підприємства належать:

- грошові активи в національній валюті;
- грошові активи в іноземній валюті;
- дебіторська заборгованість у всіх її формах;
- короткострокові фінансові вкладення;
- довгострокові фінансові вкладення.

1.2 Характер участі в господарському процесі та швидкість обороту активів

За цією ознакою активи підприємства підрозділяються на такі види:

а) оборотні (поточні) активи характеризують сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточну виробничо-комерційну (операційну) діяльність і використовуються повністю протягом одного виробничо-комерційного циклу.

У складі оборотних (поточних) активів підприємства виділяють такі

елементи:

- виробничі запаси сировини і напівфабрикатів;
- запаси малоцінних і швидкозношуваних предметів;
- обсяг незавершеного виробництва;
- запаси готової продукції, призначеної для реалізації;
- дебіторську заборгованість;
- грошові активи в національній валюті;
- грошові активи в іноземній валюті;
- короткострокові фінансові вкладення;
- витрати майбутніх періодів;

б) позаоборотні активи характеризують сукупність майнових цінностей підприємства, що багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності та переносять на продукцію використану вартість частинами.

До складу позаоборотних активів підприємства входять такі види:

- основні засоби;
- нематеріальні активи;
- незавершені капітальні вкладення;
- устаткування, призначене для монтажу;
- довгострокові фінансові вкладення;
- інші види позаоборотних активів.

1.3 Характер обслуговування окремих видів діяльності

За цією ознакою виділяють такі види активів підприємства:

а) операційні активи є сукупністю майнових цінностей, що безпосередньо використовуються у виробничо-комерційній діяльності підприємства з метою одержання операційного прибутку.

До складу операційних активів підприємства належать:

- виробничі основні засоби;
- нематеріальні активи, що обслуговують операційний процес;
- оборотні операційні активи (вся їх сукупність за мінусом короткострокових фінансових вкладень);

б) інвестиційні активи характеризують сукупність майнових цінностей підприємства, пов'язаних із здійсненням його інвестиційної діяльності.

До складу інвестиційних активів підприємства належать:

- незавершені капітальні вкладення;
- устаткування, призначене для монтажу;
- довгострокові фінансові вкладення;
- короткострокові фінансові вкладення.

1.2. Політика управління активами підприємства

На сучасному етапі розвитку економіки України питання управління активами є надзвичайно важливими у напрямку забезпечення достатнього рівня ліквідності, платоспроможності, прибутковості вітчизняних підприємств. Тому дослідження методологічних питань цього управління, визначення його ролі в системі управління фінансами підприємств є дуже актуальними. Для виживання в ринковому середовищі кожне підприємство зобов'язане забезпечувати ефективне використання і прискорення оборотності активів, підтримувати на достатньому рівні свою платоспроможність і ліквідність балансу.

Кожне підприємство формує власну політику управління оборотними активами [1]. Ця політика встановлює необхідну потребу в оборотних активах, визначає їх склад і структуру та джерела, з яких повинні фінансуватися ці активи. Політика управління оборотними активами є частиною загальної фінансової стратегії підприємства.

За цих умов підприємству необхідно розробляти політику комплексного оперативного управління оборотними активами, що полягає:

- у виборі оптимального рівня і раціональної структури оборотних активів з урахуванням специфіки діяльності підприємства;

- визначенні величини і структури джерел фінансування оборотних активів.

Розрізняють три типи політики комплексного оперативного управління оборотними активами: агресивну, консервативну і помірковану.

Агресивна політика має такі ознаки:

- підприємство здійснює фінансово-господарську діяльність без обмежень збільшення обсягу оборотних активів;

- підприємство накопичує запаси сировини, матеріалів і готової продукції в обсязі, збільшує дебіторську заборгованість і вільні залишки коштів на рахунках у банку [14, с. 103].

Така діяльність підприємства передбачає збільшення частки оборотних активів у загальному обсязі майна до 50 % і більше, при цьому період їх оборотності сягає 90 днів. Агресивна політика не забезпечує, як правило, високої рентабельності активів і сприяє зниженню ризику технічної неплатоспроможності. Неприятливі зовнішні умови на товарному ринку можуть викликати зниження фінансової стійкості і втрати платоспроможності.

Позитивні сторони:

- при хорошому кредитному стані підприємство не обмежене в можливостях для розвитку

- підприємство гнучкіше може реагувати на зміни ринку.

Негативні сторони:

- підприємство залежить від кредиторів

- низький рівень фінансової стійкості і високий рівень потенційного банкрутства.

При проведенні консервативної політики управління оборотними активами характерними ознаками є те, що підприємство стримує зростання поточних активів і прагне їх мінімізувати. У цій ситуації питома вага оборотних активів у загальному обсязі майна складає не більше 40 %, скорочується і період їх оборотності. Така політика проводиться підприємством в умовах достатньої визначеності [51, с. 163]. Тобто заздалегідь відомі умови й обсяги продажів,

терміни надходження коштів і платежів, є необхідні товарно-матеріальні запаси, а терміни їх постачання заздалегідь визначено.

Консервативна політика управління оборотними активами будується в умовах стабільної фінансово-господарської діяльності підприємства, при цьому спостерігається висока рентабельність активів. Проте через непередбачені тенденції зміни кон'юнктури на товарному і фінансовому ринках можливі ризики високої технічної неплатоспроможності.

Позитивні сторони:

- простота залучення засобів
- підприємство має високий рівень стійкості і низький рівень можливого банкрутства
- підприємство отримує відносно велику величину частого прибутку.

Негативні сторони:

- обмежені можливості економічного зростання
- підприємство має менші можливості для реагування на зміну ринкової кон'юнктури.

Поміркована політика управління оборотними активами підприємства займає проміжне положення, вона характеризується середнім рівнем рентабельності й оборотності активів. Виражається в повному забезпеченні всіх потреб в оборотних активах і створенні нормального рівня страхових резервів.

Основні етапи політики управління необоротними активами підприємства полягають в наступному:

1. Аналіз операційних необоротних активів підприємства в попередньому періоді. Він проводиться з метою вивчення динаміки загального обсягу і структури необоротних активів, ступеня їх придатності, інтенсивності оновлення та ефективності використання.

2. Оптимізація загального обсягу і складу необоротних активів підприємства. Розрахунки здійснюються з урахуванням виявлених у процесі аналізу можливих резервів підвищення продуктивного використання необоротних активів у майбутньому періоді.

3. Забезпечення своєчасного оновлення необоротних активів підприємства. При цьому розраховується загальний обсяг активів, що підлягають оновленню в майбутньому періоді, встановлюються основні параметри і вартість оновлення різних груп активів.

4. Забезпечення ефективного використання необоротних активів підприємства. Процедура полягає у розробці системи заходів, спрямованих на підвищення рентабельності і фондоддачі необоротних активів.

5. Формування принципів і оптимізація структури джерел фінансування необоротних активів. Оновлення і приріст необоротних активів підприємства може фінансуватися за рахунок власних і позикових коштів [64, с.147].

При розробці перспективних планів ефективного управління необоротними активами підприємства враховуються фактори, що призводять до змін їх величини й обсягів довгострокових фінансових вкладень.

Управління оборотними активами підприємства здійснюється за такими етапами:

1. Аналіз оборотних активів підприємства в попередньому періоді. Основними цілями цього аналізу є визначення рівня забезпечення підприємства оборотними активами і виявлення резервів підвищення ефективності їх функціонування.

- На першій стадії аналізу розглядається динаміка загального об'єму оборотних активів, які використовуються підприємством – темпи зміни їх середньої суми по відношенню з темпами зміни об'єму реалізації продукції і середньої суми всіх активів; динаміка вартості оборотних активів в загальній сумі активів підприємства.

- На другій стадії аналізу розглядається динаміка складу оборотних активів підприємства в розрізі основних їх видів – запасів сировини, матеріалів і напівфабрикатів; запасів готової продукції; наявної дебіторської заборгованості; залишків грошових активів та їх еквівалентів. В процесі цієї стадії аналізу розраховують і вивчають темпи зміни суми кожного з цих видів оборотних активів по відношенню з темпами зміни об'єму виробництва і

реалізації продукції; розглядається динаміка вартості основних видів оборотних активів в загальній їх сумі. Аналіз складу оборотних активів підприємства по окремих їх видах дає можливість оцінити рівень їх ліквідності.

- На третій стадії аналізу вивчається оборотність окремих видів оборотних активів і їх загальної суми. Цей аналіз проводиться з використанням показників – коефіцієнта оборотності і періоду обороту оборотних активів. В процесі аналізу визначається загальна тривалість і структура операційного, виробничого і фінансового циклів підприємства; аналізуються основні фактори, які визначають тривалість цих циклів.

- На четвертій стадії аналізу визначається рентабельність оборотних активів, досліджуються фактори, які на неї впливають.

- На п'ятій стадії аналізу розглядається склад основних джерел фінансування оборотних активів.

Результати проведеного аналізу дають можливість визначити загальний рівень ефективності управління оборотними активами на підприємстві і виявити основні напрямки його підвищення в майбутньому [67, с. 78].

2. Вибір політики формування оборотних активів підприємства.

- Консервативний підхід до формування оборотних активів передбачає не тільки повне задоволення наявних потреб всіх видів, що забезпечує нормальний хід операційної діяльності, але й створення високих розмірів їх резервів на випадок непередбачених складностей в забезпеченні підприємства сировиною і матеріалами, погіршення внутрішніх умов виробництва продукції, затримки інкасації дебіторської заборгованості, активізації попиту покупців і ін. Такий підхід гарантує мінімізацію комерційних і фінансових ризиків, але негативно відображається на ефективності використання оборотних активів – їх оборотності і рівня рентабельності.

- Помірний підхід до формування оборотних активів направлений на забезпечення повного задоволення наявних потреб всіх видів і створення нормальних страхових їх розмірів на випадок найбільш типових збоїв в ході операційної діяльності підприємства. При такому підході забезпечується

середнє для реальних господарських умов співвідношення між рівнем ризику і рівнем ефективності використання оборотних активів.

- Агресивний підхід до формування оборотних активів полягає в мінімізації всіх форм страхових резервів по окремих видах їх активів. При відсутності збоїв в процесі операційної діяльності такий підхід до формування оборотних активів забезпечує найбільш високий рівень ефективності їх використання.

Однак будь-які збої в здійсненні нормального ходу операційної діяльності, викликане дією внутрішніх або зовнішніх факторів, призводять до відчутних фінансових втрат через скорочення об'єму виробництва і реалізації продукції.

Таким чином, вибрані принципові підходи до формування оборотних активів (або тип політики їх формування), які відображають різні співвідношення рівня ефективності їх використання і ризику, в кінцевому результаті визначають суму цих активів і їх рівень по відношенню до об'єму операційної діяльності.

3. Оптимізація об'єму оборотних активів. Така оптимізація повинна виходити з вибраного типу політики формування оборотних активів, забезпечуючи заданий рівень співвідношення ефективності їх використання і ризику.

Процес оптимізації об'єму оборотних активів на цьому етапі управління ними складається з трьох основних стадій.

- на першій стадії з врахуванням результатів аналізу оборотних активів в попередньому періоді визначається система заходів по реалізації резервів, направлених на скорочення дії операційного, а в його рамках – виробничого і фінансового циклу підприємства. При цьому скорочення дії окремих циклів не повинно призводити до зниження об'єму виробництва і реалізації продукції.

- на другій стадії на основі вибраного типу політики формування оборотних активів, запланованого об'єму виробництва і реалізації окремих видів продукції і прихованих резервів скорочення дії операційного циклу.

- оптимізація об'єму оборотних активів. Така оптимізація повинна виходити з вибраного типу політики формування оборотних активів, забезпечуючи заданий рівень співвідношення ефективності їх використання.

- оптимізується об'єм і рівень окремих видів цих активів. Засобом такої оптимізації виступає нормування періоду їх обороту і суми.

- на третій стадії визначається загальний об'єм оборотних активів підприємства на майбутній період:

$$OA_{\Pi} = 3C_{\Pi} + 3G_{\Pi} + ДЗ_{\Pi} + ДА_{\Pi} + П_{\Pi} \quad (1.1)$$

де

OA_{Π} – загальний об'єм оборотних активів підприємства на кінець періоду;

$3C_{\Pi}$ – сума запасів сировини і матеріалів на кінець періоду;

$3G_{\Pi}$ – сума запасів готової продукції на кінець періоду (з включенням перерахованого об'єму незавершеного виробництва);

$ДЗ_{\Pi}$ – сума дебіторської заборгованості на кінець періоду;

$ДА_{\Pi}$ – сума грошових активів на кінець періоду;

$П_{\Pi}$ - сума інших оборотних активів на кінець періоду.

4. Оптимізація співвідношення постійної і змінної частини оборотних активів. Потреба в окремих видах оборотних активів і їх сума в цілому значно коливається в залежності від сезонних і інших особливостей здійснення операційної діяльності [11, с. 62].

Процес оптимізації співвідношення постійної і змінної частини оборотних активів здійснюється за такими етапами:

- на першому етапі за результатами аналізу щомісячної динаміки рівня оборотних активів в днях обороту чи в сумі за ряд попередніх років складається графік із середніх «сезонних коливань» (рис. 1.2)

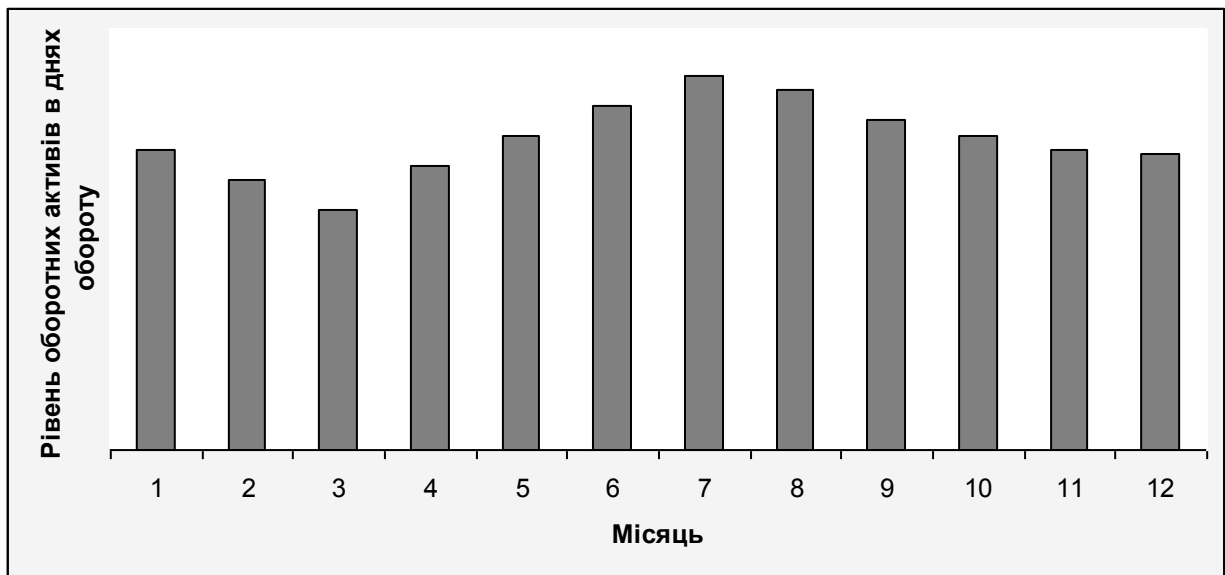

Рис. 1.2 Графік «сезонних коливань» рівня оборотних активів підприємства на протязі року

В окремих випадках він може бути конкретизований по окремих видах оборотних активів [17, с. 82].

- на другому етапі за результатами графіка «сезонних коливань» розраховуються коефіцієнти нерівномірності оборотних активів по відношенню до їх середнього рівня.

- на третьому етапі визначається сума постійної частини оборотних активів за формулою:

$$OA_{пост} = OA_{Д} \cdot K_{min} \quad (1.2)$$

де

$OA_{пост}$ – сума постійної частини оборотних активів в попередньому періоді;

$OA_{Д}$ - середня сума оборотних активів підприємства;

K_{min} - коефіцієнт мінімального рівня оборотних активів.

- на четвертому етапі визначається максимальна і середня сума змінної частини оборотних активів.

5. Забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів. Хоча всі види оборотних активів в деякій мірі являються ліквідними (крім безнадійної дебіторської заборгованості) загальний рівень їх термінової ліквідності повинен

забезпечувати необхідний рівень платоспроможності підприємства по наявних фінансових зобов'язаннях.

6. Забезпечення необхідної рентабельності оборотних активів. Окремі види оборотних активів здатні приносити підприємству прямий дохід в процесі фінансової діяльності в формі процентів і дивідендів. Тому складовою частиною управління оборотними активами є забезпечення своєчасного використання тимчасово вільних грошових активів для формування ефективного портфеля короткострокових фінансових інвестицій, які виступають в формі їх еквівалентів.

7. Вибір форм і джерел фінансування оборотних активів. Цей етап управління оборотними активами забезпечує вибір політики їх фінансування на підприємстві і оптимізацію структури їх джерел [20, с. 48].

Цілі і характер використання окремих видів оборотних активів мають суттєві відмінні особливості. Тому на підприємствах з великим об'ємом використання оборотних активів управління ними деталізується в розрізі основних їх видів.

1.3 Концепція управління активами підприємства

Основне завдання управління необоротними активами полягає у забезпеченні своєчасного оновлення основних виробничих фондів та високої ефективності їх використання. Можливості оперативного управління необоротними активами незначні. І, навпаки, політика управління оборотними активами відзначається значною маневреністю, можливістю активного впливу на їх розмір, склад, структуру, оборотність, ліквідність та прибутковість.

Концепція управління активами ДП «СТЕЦ» відображена в таблиці 1.1.

При управлінні оборотними активами необхідно комплексно оцінювати їх позитивні та негативні сторони порівняно з необоротними активами.

Концепція управління активами ДП «СТЕЦ»

Складові	Характеристика
Принципи управління	Пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності та ефективністю роботи підприємства
Мета	Максимізація прибутку на вкладений капітал при забезпеченні стійкості та достатньої платоспроможності підприємства
Завдання	Визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності використання активів
Стратегія	Консервативна, агресивна, помірна
Системи забезпечення	Планування, аналіз, облік, контроль

До основних завдань управління оборотними активами належать :

1.Забезпечення безперебійності виробничого процесу. Для реалізації цього завдання необхідно сформувавши окремі види активів відповідно до обсягів господарської діяльності підприємства і тривалості його операційного та фінансового циклів.

Фінансовий цикл відрізняється від операційного на час обертання кредиторської заборгованості постачальників сировини та інших виробничих ресурсів У формалізованому вигляді загальний час, протягом якого грошові кошти підприємства вилучаються з обігу, можна представити так:

$$t_{\phi\omega} = \frac{(t_3 + t_{дз} - t_{кз})}{t_{оц}} \quad (1.3)$$

де

$t_{\phi\omega}$ – тривалість фінансового циклу;

$t_{оц}$ – тривалість операційного циклу;

t_3 – тривалість обертання виробничих запасів;

$t_{дз}$ – тривалість обертання дебіторської заборгованості;

$t_{кз}$ – тривалість обертання кредиторської заборгованості.

Чим менша тривалість фінансового циклу, тим менше фінансових ресурсів потрібно для фінансування виробничих потреб підприємства (з урахуванням необхідності надання відстрочок платежів покупцям продукції для стимулювання збуту та можливості отримання відстрочок платежів з боку постачальників)

Зменшити фінансовий цикл можна шляхом прискорення обороту виробничих запасів та дебіторської заборгованості і некритичного уповільнення оборотності кредиторської заборгованості підприємства постачальникам [34, с. 203].

2. Прискорення оборотності загальної суми оборотних активів. Це завдання управління оборотними активами реалізовується шляхом збільшення частки активів з високою оборотністю і зменшення частки активів, що обертаються повільно.

До активів з високою оборотністю можна віднести:

- запаси сировини і матеріалів , за якими не створюються страхові резерви;
- запаси готової продукції , що користується значним попитом;
- грошові кошти , які постійно перебувають у платіжному обороті.

Активи з низькою оборотністю відповідно включають:

- сезонні запаси сировини і матеріалів;
- запаси готової продукції зі зниженням попитом;
- довгострокову та короткострокову дебіторську заборгованість;
- усі форми поточних фінансових інвестицій строком більше шести місяців;
- неліквідні фінансові інструменти [39, с. 169].

3. Забезпечення ліквідності оборотних активів, достатньої для підтримки платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями. Це управлінське завдання реалізується за допомогою постійного контролю за розміром оборотних активів у грошовій, абсолютно ліквідній формі, а також шляхом забезпечення відповідної частини високоліквідних активів у вигляді поточних фінансових інвестицій та інших активів, які за необхідності можуть швидко трансформуватися у грошові кошти.

4. Забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів. Реалізувати це управлінське завдання можна шляхом своєчасного використання тимчасово вільних залишків грошових активів для формування ефективного портфеля поточних фінансових інвестицій, що можуть принести підприємству прямий дохід у формі процентів або дивідендів, розміщення коштів на депозит, відкриття контокорентних рахунків у банку. З метою максимізації прибутковості оборотних активів необхідно оптимально поєднувати активи, що дають прямий дохід, і ті активи, які такого доходу не приносять.

5. Мінімізація ризиків і втрат, пов'язаних з формуванням і використанням оборотних активів. Всі види оборотних активів тією чи іншою мірою пов'язані з ризиком втрати. Так, грошовим активам в основному властивий ризик інфляційних втрат; поточним фінансовим інвестиціям – ризик втрати частини доходу у зв'язку з несприятливою кон'юнктурою фінансового ринку, а також ризик інфляційних втрат; дебіторській заборгованості – ризик неповернення або несвоєчасного повернення, а також ризик інфляційних втрат; запасам товарно-матеріальних цінностей – ризик втрати від форс-мажору і природного убутку та ін. Тому політика управління оборотними активами має бути направлена на мінімізацію ризику їх втрат на підприємстві, особливо в умовах дії інфляційних факторів.

Крім того, необхідно враховувати ризики формування оборотних активів та їх можливі негативні наслідки:

- недостатність грошових коштів може призвести до перебоїв у виробничому процесі, невиконання зобов'язань, втрат можливого прибутку;
- недостатність виробничих запасів спричинює перебої у виробництві, зайві витрати, недоотримання реалізаційного доходу;
- наявність зайвих оборотних активів спричинює зайві витрати на фінансування, іммобілізацію фінансових ресурсів, недоотримання частини доходу і прибутку.

Управління виробничими запасами являє собою частину загальної політики управління оборотними активами підприємства, яка полягає в оптимізації розміру і структури запасів товарно-матеріальних цінностей, мінімізації витрат щодо обслуговування та забезпечення ефективного контролю за їх рухом.

Метою управління виробничими запасами є забезпечення безперебійного процесу виробництва та реалізації продукції за дотримання оптимального запасу матеріальних цінностей [5].

Виходячи з мети управління виробничими запасами перед фінансовим менеджером ставляться такі завдання:

1. Провести аналіз запасів товарно-матеріальних цінностей у минулому періоді. Зокрема, слід розглянути показники загальної суми запасів матеріальних цінностей, їх динаміки, питому вагу в обсязі оборотних активів, вивчити структуру запасів у розрізі основних груп, виявити їх сезонні коливання, визначити ефективність використання різних груп виробничих запасів, розрахувати показники їх оборотності.

2. Обчислити оптимальні розміри основних груп поточних запасів. Для цього запас матеріальних цінностей необхідно поділити на дві основні групи: виробничі запаси (запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів) та запаси готової продукції. У розрізі кожного із зазначених видів виділяються запаси поточного зберігання, тобто постійно оновлена частина запасів, які формуються

на регулярній основі і рівномірно витрачаються в процесі виробництва продукції або її реалізації покупцям.

3. Оптимізувати загальну суму запасів товарно-матеріальних цінностей, які включаються в оборотні активи.

4. Побудувати ефективну систему контролю за рухом запасів на підприємстві.

5. Відображати у фінансовому обліку вартість запасів матеріальних цінностей в умовах інфляції [21, с. 77].

У процесі управління виробничими запасами в межах операційного циклу необхідно особливо виділити виробничий цикл. Тривалість виробничого циклу включає: період обороту середнього запасу сировини, матеріалів, напівфабрикатів; період оборотності середнього обсягу незавершеного виробництва; період оборотності середнього запасу готової продукції.

На тривалість виробничого циклу насамперед впливає прискорення оборотності матеріальних цінностей у процесі виробництва продукції.

Прискорення оборотності матеріальних цінностей досягається збільшенням частки оборотних активів з високою оборотністю і зниженням частки активів, що обертаються повільно. Формування оптимальних виробничих матеріальних запасів є одним із основних елементів комерційної діяльності підприємства.

Основне завдання управління поточними фінансовими потребами полягає у скороченні періоду оборотності виробничих запасів, дебіторської заборгованості та збільшення строку сплати кредиторської заборгованості.

Формування ринкових відносин в Україні характеризується значним уповільненням платіжного обігу, що спричиняє збільшення дебіторської заборгованості. Метою управління дебіторською заборгованістю є визначення оптимального її розміру і забезпечення своєчасної інкасації боргу [6].

Виходячи з цієї мети основними завданнями управління дебіторською заборгованістю є:

1) аналіз дебіторської заборгованості підприємства за минулий період. Зокрема, оцінювання рівня і складу дебіторської заборгованості підприємства. Оцінювання цього рівня здійснюється на основі визначення коефіцієнтів відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість, середнього періоду її інкасації, коефіцієнта простроченої дебіторської заборгованості.

Розглядається склад дебіторської заборгованості залежно від терміну заборгованості, тобто за строками її інкасації. На основі проведеного аналізу дебіторської заборгованості минулого періоду визначається сума ефекту, яка може бути отримана від інвестування коштів у дебіторську заборгованість;

2) визначення форм реалізації готової продукції покупцям;

3) визначення суми грошових коштів, яка буде відволікатися в дебіторську заборгованість у наступному періоді;

4) формування умов відвантаження готової продукції покупцям відповідно до укладених угод;

5) оцінювання кредитоспроможності покупців на підставі відомостей, які надаються покупцям;

6) розроблення порядку проведення інкасації дебіторської заборгованості в наступному періоді;

7) використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості;

8) здійснення ефективного контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості [22, с. 70].

Дебіторська заборгованість поділяється на такі види: дебіторська заборгованість за товари, строк сплати яких не настав; дебіторська заборгованість за товари, строк сплати яких минув; дебіторська заборгованість

за векселями отриманими; дебіторська заборгованість за рахунками та інша поточна дебіторська заборгованість.

Найбільшу частку становить дебіторська заборгованість за надані послуги (понад 80% загального обсягу дебіторської заборгованості підприємства). Тому управління дебіторською заборгованістю на підприємстві пов'язано з оптимізацією дебіторської заборгованості за розрахунками за надані послуги.

Важливим напрямом забезпечення ефективного управління дебіторською заборгованістю є аналіз і внутрішній контроль, що їх має здійснювати спеціальний підрозділ підприємства. Щодо контролю за станом дебіторської заборгованості, то його здійснення має забезпечити реалізацію:

- наявності і правильності оформлення первинних документів, які є підставою для виникнення дебіторської заборгованості;
- стану дебіторської заборгованості за встановленими критеріями;
- правильності розрахунків у дебіторській заборгованості;
- правильності оцінки дебіторської заборгованості та розрахунку обсягу резерву сумнівних боргів;
- належної класифікації дебіторської заборгованості й наявності необхідних пояснень у примітках до фінансової звітності [32, с. 65].

При оцінці стану дебіторської заборгованості треба отримати всю потрібну інформацію про реалізацію продукції (надання послуг) та виникнення дебіторської заборгованості. Збираючи відомості про виникнення і облік дебіторської заборгованості й правильності її оцінки, фінансист визначає перелік інформації, яка має бути надана клієнтом або отримана ним безпосередньо, а саме: перелік видів продукції (робіт, послуг), що реалізуються за товарного кредиту, кількість та адреси центрів відвантаження продукції (виконання робіт, надання послуг), характеристика покупців і замовників, перелік основних дебіторів, обсяг реалізації (виставлених рахунків), у тому

числі за окремими формами розрахунків, маркетингова політика підприємства, визначення сумнівних і безнадійних боргів тощо.

Така організація роботи з дебіторською заборгованістю дає змогу здійснювати необхідне управління нею.

Управління грошовими коштами або залишком грошових коштів, що постійно перебувають у розпорядженні підприємства, є важливою невід'ємною частиною управління оборотними активами. Об'єктами управління є грошові кошти в касі, на поточних рахунках, у дорозі та їх еквіваленти.

Основними завданнями управління грошовими коштами є:

- визначення оптимального залишку грошових коштів для забезпечення безперервності діяльності підприємства;
- створення резервного залишку грошових коштів на випадок можливого розширення обсягів діяльності;
- своєчасна трансформація тимчасово вільних грошових коштів у високоліквідні фінансові інвестиції та їх зворотна конвертація для поповнення залишку грошових коштів;
- своєчасне забезпечення поточних платежів пов'язаних з виробничо-комерційною діяльністю;
- формування інвестиційного залишку грошових коштів з метою здійснення ефективних короткострокових фінансових вкладень в окремі сегменти ринку грошей;
- формування компенсаційного залишку грошових коштів на поточному рахунку підприємства з метою своєчасного обслуговування невідкладних потреб підприємства;
- забезпечення прискорення оборотності грошових коштів зменшенням операційного та фінансового циклів, скороченням розрахунків готівкою, своєчасної інкасації виручки від реалізації продукції [35, с. 221].

Метою управління грошовими коштами підприємства є визначення оптимального залишку грошових коштів, який необхідний для розрахунку за своїми невідкладними фінансовими зобов'язаннями, а також визначення інвестиційних можливостей підприємства здійснювати короткострокові фінансові вкладення.

Сформовані на початку господарської діяльності підприємства необоротні активи потребують постійного управління ними. Основними завданнями управління необоротними активами є:

- визначення можливих форм оновлення основних виробничих засобів на простій та розширеній основі;
- визначення потреби в необоротних активах для збільшення обсягів виробництва;
- забезпечення ефективного використання раніше сформованих та нововведених основних засобів та матеріальних активів;
- формування необхідних фінансових ресурсів для відтворення необоротних активів та оптимізації їх структури [56, с. 106].

Таким чином, метою управління необоротними активами є визначення форм і методів фінансового управління необоротними активами підприємства в процесі здійснення різних фінансових операцій та оптимального їх розміру.

Висновки до розділу 1

1. У розділі проведено дослідження поняття активів підприємства, їх характеристики та класифікації. Майно у всіх його видах, що належать підприємству, називається його активами. Щодо трактування поняття «активи» відомими вітчизняними та зарубіжними вченими, такими як Н.О.Власова, І.А. Бланк, Л.О. Коваленко, Р. Брейлі, С. Майерс, то вони висвітлюють його як майнові цінності підприємства, які генерують дохід в процесі здійснення господарської діяльності та знаходяться в процесі постійного обороту. Активи відображаються в балансі в грошову виразі та розміщені у трьох розділах: необоротні активи, оборотні активи та витрати майбутніх періодів.

Основними перевагами необоротних активів порівняно з оборотними є: менший ризик впливу інфляційного процесу, тривалий період використання у виробничому процесі, здатність приносити стабільний прибуток у разі несприятливої господарської діяльності. До недоліків необоротних активів можна віднести низький рівень маневреності, низький рівень ліквідності і неспроможність забезпечити потік платежів за погіршення платоспроможності підприємства. Водночас основними перевагами оборотних активів можна відзначити ліквідність, можливість швидкого перетворення у грошові кошти. Основними недоліками виступають можливе знецінення грошових коштів, додаткові витрати на утримання зайвих оборотних активів, вищий рівень фінансових ризиків.

2. За результатами проведених теоретичних досліджень було визначено наступне. Політика управління оборотними активами є частиною загальної фінансової стратегії підприємства. Розрізняють три типи політики комплексного оперативного управління активами: агресивну, консервативну і помірковану. Недоліками агресивної політики є те, що вона не забезпечує, як правило, високої рентабельності активів і сприяє зниженню ризику технічної неплатоспроможності. Консервативна політика управління оборотними

активами будується в умовах стабільної фінансово-господарської діяльності підприємства, при цьому спостерігається висока рентабельність активів.

Вибрані принципові підходи до формування оборотних активів (або тип політики їх формування), які відображають різні співвідношення рівня ефективності їх використання і ризику, в кінцевому результаті визначають суму цих активів і їх рівень по відношенню до об'єму операційної діяльності. Кожне підприємство формує власну політику управління активами.

3. Управління виробничими запасами являє собою частину загальної політики управління оборотними активами підприємства, яка полягає в оптимізації розміру і структури запасів товарно-матеріальних цінностей, мінімізації витрат щодо обслуговування та забезпечення ефективного контролю за їх рухом. Зниження величини оборотних активів спричиняє нестійкій фінансовий стан підприємства, перебої виробничого процесу і, як наслідок, зниження обсягу виробництва і прибутку. Основне завдання управління поточними фінансовими потребами полягає у скороченні періоду оборотності виробничих запасів, дебіторської заборгованості та збільшення строку сплати кредиторської заборгованості. Метою управління дебіторською заборгованістю є визначення оптимального її розміру і забезпечення своєчасної інкасації боргу.

Управління грошовими коштами або залишком грошових коштів, що постійно перебувають у розпорядженні підприємства, є важливою невід'ємною частиною управління оборотними активами. Мета управління грошовими коштами підприємства – визначення оптимального залишку грошових коштів, який необхідний для розрахунку за своїми невідкладними фінансовими зобов'язаннями, а також визначення інвестиційних можливостей підприємства здійснювати короткострокові фінансові вкладення. Основним завданням управління необоротними активами є забезпечення своєчасного оновлення основних виробничих фондів та високої ефективності їх використання. Метою управління необоротними активами є визначення форм і методів фінансового управління необоротними активами підприємства в процесі здійснення різних фінансових операцій та оптимального їх розміру.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО АНАЛІЗУ І ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Вибір методів оцінювання ефективності управління активами підприємства

В умовах формування ринкових умов відносин принципово змінюється філософія господарювання. Вона базується не на витратному механізмі господарювання, а на реальному аналізі попиту та пропозиції продукції, товарів, робіт та послуг.

Кардинальним чином змінюється і стратегія управління фінансами підприємств, у тому числі їх активами. Ця стратегія орієнтована переважно на власні кошти у формі чистого прибутку й амортизаційних відрахувань.

Власники взаємно фінансують один одного через надання комерційного кредиту, випуск і розміщення емісійних цінних паперів, фінансовий лізинг; використання інших форм взаємовідносин. Суб'єкти господарювання в ринковому середовищі несуть повну матеріальну відповідальність своїми доходами і майном за фінансову політику, яку вони проводять [54, с. 192]. Це положення означає й іншу особливість управління фінансами підприємств – необхідність аналітичного підходу до його діяльності. Мається на увазі оцінка ефективності управління фінансами, зокрема активами підприємства.

Відсутність такої оцінки може призвести до втрати фінансової стійкості підприємства, його неплатоспроможності в результаті дефіциту грошових коштів і до інших негативних наслідків. Без оцінки ефективності управління активами неможливо правильно вибрати обґрунтовану стратегічну і тактичну політику управління фінансами підприємства.

Як показують проведені вченими дослідження, на 80% підприємств фінансова стійкість залежить від якості довгострокових і середньострокових управлінських рішень щодо управління активами.

Процес прийняття управлінських рішень показано на рис. 2.1 [33, с. 85].

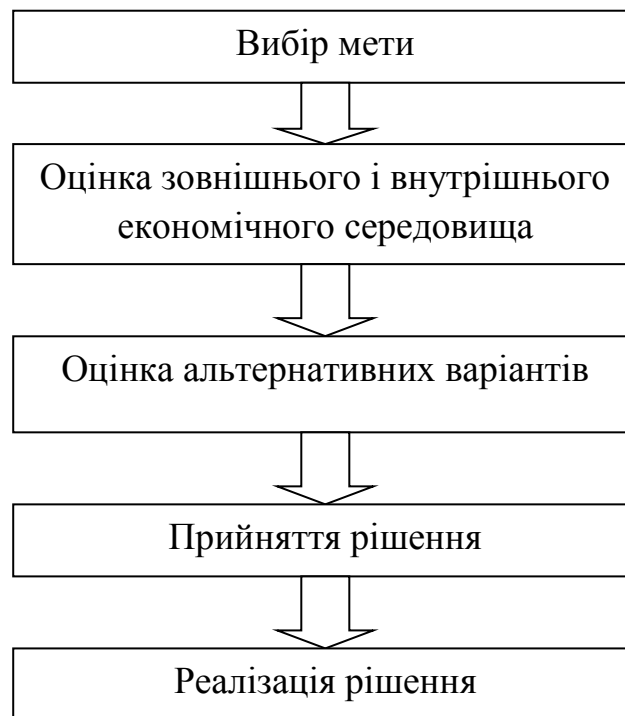

Рис. 2.1 Процес прийняття рішень на підприємстві щодо управління активами

Що стосується ефективності управління активами підприємства, то його мета визначити оптимальну структуру активів підприємства. Вважається, що чим вищий коефіцієнт співвідношення оборотних активів і основних засобів підприємства, тим вища ліквідність підприємства і тим нижчий ризик неплатоспроможності за умови, що інші фактори є незмінними.

Важливим моментом розроблення раціональної фінансової стратегії є діагностика внутрішнього і зовнішнього середовища. Діагностика внутрішнього середовища включає розроблення заходів щодо управління оборотними і необоротними активами підприємства.

Ефективне управління оборотними активами полягає в наступному.

1. Вибір оптимального рівня і раціональної структури оборотних активів з урахуванням специфіки діяльності кожного підприємства. При цьому найбільш

загальними умовами забезпечення раціональної структури оборотних активів для всіх підприємств незалежно від організаційно-правових форм господарювання та форм власності є такі.

По-перше, вартість оборотних активів (без урахування грошових коштів) має бути більшою або дорівнювати сумі кредиторської заборгованості за товарними операціями.

По-друге, сума дебіторської заборгованості на визначену дату за балансом повинна бути меншою або дорівнювати загальній сумі кредиторської заборгованості на відповідну дату.

2. Вибір оптимального рівня джерел формування оборотних активів, враховуючи при цьому ефективність використання оборотного капіталу та ризику, який впливає на фінансову стійкість і платоспроможність підприємства.

3. Наявність чистого оборотного капіталу, який дає змогу забезпечити рівень ліквідності балансу підприємства (абсолютної, поточної, загальної). Визначені коефіцієнти повинні перевищувати оптимальні значення або дорівнювати їм. Слід зазначити, що в практиці господарювання мінімальна величина чистого оборотного капіталу має бути не нижче 10% загального обсягу оборотних активів, інакше підприємство може втратити платоспроможність.

У разі від'ємного значення чистого оборотного капіталу підприємство змушене залучати кредити комерційного банку. Забезпеченість підприємства оптимальним розміром грошових коштів, який залежить від обсягу виробництва та швидкості оборотності оборотних активів, у тому числі і грошових коштів. Ефективне управління оптимальним розміром грошових коштів досягається прискоренням надходження грошових коштів на поточний рахунок підприємства, скороченням періоду для здійснення розрахунків за відвантажену продукцію, підвищенням ефективності від вкладених грошових коштів. Завдання підвищення ефективності використання грошових коштів

може бути досягнуте через інвестування у високоліквідні фінансові інструменти або зберігання тимчасово вільних грошових коштів на депозитних рахунках комерційних банків. Підвищується ефективність використання грошових коштів за рахунок мінімізації сукупних витрат на їх утримання і зворотної конвертації короткострокових вкладень у готівкові засоби платежу.

4. Вибір оптимального операційного і фінансового циклів через скорочення виробничого процесу, прискорення оборотності дебіторської заборгованості та уповільнення оборотності кредиторської заборгованості.

5. Оптимізація параметрів розрахункових операцій на основі вимог та потреб моделі управління дебіторською заборгованістю, а також строку імобілізації фінансових ресурсів у сферу обігу, мінімізація тривалості обороту оборотного капіталу, здійснення розрахунків з постійними покупцями шляхом періодичних платежів, тобто періодичних грошових переказів [55, с. 107].

Підвищення ефективності управління необоротними активами полягає в наступному:

- формування необхідного рівня інтенсивності оновлення окремих груп операційних необоротних активів за рахунок правильно обраної амортизаційної політики;

- визначення необхідного обсягу оновлення операційних необоротних активів (на простій чи розширеній основі);

- вибір найефективніших форм оновлення окремих груп необоротних активів (шляхом зіставлення вартості оновлення в розрізі його окремих груп) [50, с. 92].

Аналіз зовнішнього середовища здійснюється за такими параметрами:

- вивчення динаміки цін на необоротні та оборотні активи;
- аналіз процентних ставок щодо банківських кредитів ;
- оцінювання діяльності конкурентів.

Оцінювання ефективності управління активами в магістерській роботі проведено на підприємстві ДП «СТЕЦ».

Сєверодонецьке державне спеціалізоване теплозабезпечуюче підприємство «Сєверодонецьке теплокомуненерго», в подальшому «Підприємство», є виробничо-господарським теплопостачальним комплексом, заснованим на майні спільної власності територіальних громад області, управління яким здійснює Сєверодонецька обласна Рада, або уповноважений нею орган.

Підприємство у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про підприємство в Україні», «Про підприємництво», «Про власність», постановами Верховної Ради України, Указами і розпорядженнями Президента України, декретами, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, Статутом, розпорядженнями голови обласної державної адміністрації, наказами управління житлово-комунального господарства.

У межах своїх повноважень підприємство організовує виконання рішень обласної Ради та розпоряджень державної адміністрації.

Підприємство є юридичною особою, має самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в установах банків, круглу печатку, кутовий штамп і бланк зі своїм найменуванням.

У відповідності з основним предметом і цілями діяльності завданням ДП «СТЕЦ» є:

- розроблення і реалізація стратегії розвитку потреб централізованого гарячого водопостачання, теплопостачання (центрального опалення);

- розроблення та використання державних програм, спрямованих на створення умов безперебійного теплопостачання, задоволення потреб населення, підприємств, установ, організацій та інших суб'єктів в його послугах на території області;

- організація відповідно до чинного законодавства збору, зосередження і цільового використання коштів, що надходять для фінансування теплозабезпечення області;

- організація будівельних, ремонтно-будівельних та будівельно-монтажних, проектних, реставраційних, енергосберегаючих та інших робіт системи теплопостачання;

- координація діяльності структурних підрозділів підприємств і будівельних та ремонтно-будівельних робіт теплопостачальної системи;

- ремонт котельного обладнання та теплових мереж, виготовлення котлів, засувок, нестандартизованого обладнання, що експлуатується на об'єктах теплового господарства територіальних громад;

- видача технічних умов на проектування об'єктів, які будуються, що підключаються до котелень та теплових мереж, видача висновків та технічних умов на проектування та будівництво джерел теплопостачання;

- проектування зовнішніх газопроводів низького, середнього та високого тиску і споруд на них, ГРП, ГРУ, а також внутрішніх пристроїв газопостачання житлових будинків, котелень, комунально-побутових об'єктів та інші завдання.

Основним узагальнюючим показником господарської діяльності є прибуток.

Економічний стан ДП «СТЕЦ» є наслідком політики управління фінансовими ресурсами, здійснюваної підприємством та виражає ефективність управління активами.

Розглянемо економічний стан підприємства використовуючи дані форми № 1 «Баланс», форми № 2 «Звіт про фінансові результати», форми № 3 «Звіт про рух грошових коштів», форми № 4 «Звіт про власний капітал».

Показники фінансових результатів характеризують абсолютну ефективність господарювання підприємства по всіх напрямках його діяльності: виробничої, збутової, постачальницької, фінансової і інвестиційної.

У таблиці 2.1 представлені основні показники господарської діяльності підприємства за 2014-2016 роки.

Таблиця 2.1

Основні показники господарської діяльності ДП «СТЕЦ»
за 2014-2016 роки

Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Відхилення у сумі	Темп змін у %
1. Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	13324,4	21873,8	12729,6	-9144,2	58,2
2. ПДВ, тис.грн.	(2220,7)	(3645,6)	(2121,6)	(-1524)	58,2
3. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів), тис.грн.	6381,0	13120,7	10608,0	-2512,7	80,8
4. Собівартість реалізованої продукції (товарів) тис.грн.	(4791,6)	(11867,7)	(11687,6)	(-180,1)	98,5
5. Чистий дохід в % до виручки від реалізації, %	48,0	60,0	83,3	23,3	138,8
6. Валовий прибуток (збиток), тис.грн.	1589,4	1253,0	(1079,6)	-2332,6	86,2
7. Інші операційні доходи, тис.грн.	7771,7	25075,4	2308,0	-22767,4	9,2
8. Інші операційні витрати, тис.грн.	(7221,0)	(7251,2)	(1035,8)	-6215,4	14,3
9. Фінансовий результат від операційної діяльності – прибуток (збиток), тис.грн.	1508,4	18180,0	(871,4)	-19051,4	4,8
10. Інші доходи, тис.грн.	287,1	312,1	211,3	-100,8	67,7
11. Інші витрати, тис.грн.	321,7	402,9	13,6	-389,3	3,4
12. Фінансовий результат від звичайної діяльності - прибуток (збиток), тис.грн	970,1	15197,5	(772,1)	15969,6	5,1

Продовження табл. 2.1

Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Відхилення у сумі	Темп змін у %
13. Фінансовий результат в % до виручки від реалізації,%	7,3	69,5	(6,1)	75,6	8,8
14. Вартість основних засобів, тис.грн.	8633,4	8438,8	9186,1	747,3	108,9
15. Оборотні активи, тис.грн.	34592,4	30477,9	29006,9	-1471	95,2

З оцінки економічного стану основних показників господарської діяльності підприємства можна зробити наступні висновки. Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 2016 року знизилась у порівнянні з 2015 роком на 9144,2 тис. грн., що у відсотках складає 41,8%. Велике зниження цього показника спричинило падіння суми чистого доходу від реалізації послуг. Цей показник у динаміці знизився на 2512,7 тис. грн. (19,2%). Поза сумнівом, різка зміна показників чистого доходу значно вплинуло на валовий прибуток. Так, спостерігається зниження валового прибутку на 2332,6 тис. грн.: у 2015 році валовий прибуток – 1253,0 тис. грн., 2016 рік – валовий збиток – 1079,6 тис. грн.

Таким чином, велике зниження у звітному періоді показників виручки від реалізації послуг, чистого доходу від реалізації послуг, та майже відсутність зміни показника собівартості реалізованої продукції (на 1,5% у порівнянні з базовим періодом) спричинило у 2016 році збитковий фінансовий результат від операційної діяльності – 871,4 тис. грн., та збитковий фінансовий результат від звичайної діяльності – 772,1 тис. грн.

З ціллю контролю за фінансовим станом, виконань планових завдань по прибутку та побудови шляхів збільшення рентабельності підприємства й оборотності активів підприємства на ДП «СТЕЦ» здійснює свою діяльність

фінансова служба. Структура фінансової служби ДП «СТЕЦ» зображена на рис. 2.2.

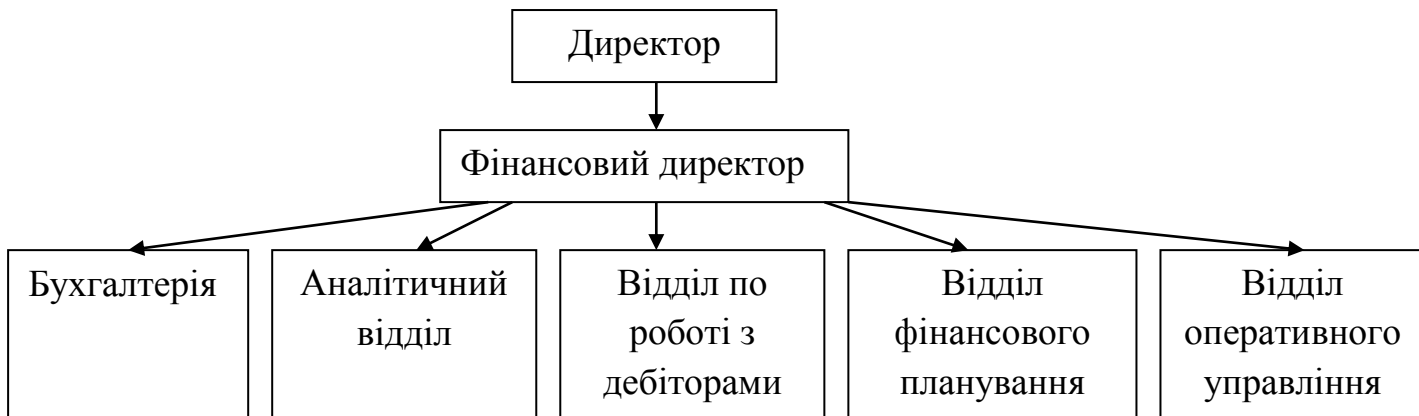

Рис. 2.2. Структура фінансової служби ДП «СТЕЦ»

На бухгалтерію покладаються обов'язки вести бухгалтерський облік підприємства та формувати його відкриту публічну фінансову звітність у відповідності до встановлених вимог та положень.

Аналітичний відділ зобов'язаний аналізувати й оцінювати фінансовий стан підприємства, виконання планових завдань по прибутку, обсягам виробництва та реалізації, підтримувати ліквідність та рентабельність підприємства.

Відділ фінансового планування розробляє плани та бюджети підприємства (баланс доходів і видатків, бюджет руху грошових коштів, баланс активів і пасивів тощо).

Оперативний відділ виконує збір рахунків, накладних, простежує їх оплату, забезпечує ефективні взаємовідносини з банками з приводу безготівкових розрахунків та отримання готівкових коштів, контрагентами - з приводу оплати товарів, послуг, вирішення спірних питань, державою - з приводу сплати податків, обов'язкових платежів, штрафів, пені та інших заходів економічного впливу на підприємство.

Відділ по роботі з дебіторами займається стягненням та аналізом дебіторської заборгованості, проведення звірки розрахунків з дебіторами.

Управління фінансовою діяльністю здійснює фінансовий директор. Він несе відповідальність за фінансовий стан підприємства.

Функціонування системи управління фінансами на ДП «СТЕЦ» здійснюється в рамках чинних законодавчих актів і нормативної бази.

2.2. Аналіз структури активів підприємства

Активи підприємства складаються з необоротних та оборотних активів. Тому найточніше загальну структуру активів характеризує коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів, який обчислюється як відношення загальної суми оборотних активів підприємства до суми необоротних активів [62, с. 241].

Значення цього показника більшою мірою зумовлено галузевими особливостями обігу коштів аналізованого підприємства. Попередній аналіз структури активів проведемо на основі даних табл. 2.2. використовуючи дані фінансової звітності ДП «СТЕЦ» - форми № 1 «Баланс» за 2014-2016 роки.

Таблиця 2.2

Динаміка структури активів ДП «СТЕЦ» за 2014-2016 роки

Показник	Абсолютні величини (тис.грн)			Частка у загальній величині активів (%)			Зміни	
	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	в тис. грн.	в %
Необоротні активи	9172,7	8814,1	9436,2	21,0	22,4	24,5	+622,1	2,1
Оборотні активи	34592,4	30477,9	29006,9	79,0	77,6	75,5	-1471,0	-2,1
Разом	43765,1	39292,0	38443,1	100,0	100,0	100,0	-848,9	0,0
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	3,77	3,46	3,07	-	-	-	-	-

Виходячи з даних таблиці 2.2 можна зробити висновок про те, що найбільшу частину активів ДП «СТЕЦ» за 2014-2016 роки складають оборотні активи, при чому спостерігається тенденція зниження коефіцієнта співвідношення необоротних і оборотних активів з 3,77 у 2014 році, до 3,07 – у 2016 році. В цілому стан активів підприємства можна оцінити негативно. На аналізованому підприємстві за 2016 рік порівняно з 2015 роком сума оборотних активів зменшилася на 1471,0 тис. грн., при цьому сума необоротних активів збільшилася на 622,1 тис. грн. Загальна сума активів підприємства знизилась на 2,1%, що в сумі складає 848,9 тис. грн.

Проведемо аналіз структури оборотних і необоротних активів підприємств за 2014-2016 роки. Детальніший аналіз структури необоротних активів і її зміни здійснений у табл. 2.3 окремо стосовно кожного збільшеного виду активів.

Таблиця 2.3

Аналіз структури необоротних активів ДП «СТЕЦ» 2014-2016 роки

Показник	Абсолютні величини (тис.грн)			Частка у загальній величині активів (%)			Зміни	
	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	в тис. грн.	в %
Нематеріальні активи	-	-	-	-	-	-	-	-
Незавершене будівництво	539,3	375,3	250,1	5,88	4,26	2,65	-125,2	-1,61
Основні засоби	8633,4	8438,8	9186,1	94,12	95,74	97,35	+747,3	+1,61
Довгострокові фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші необоротні активи	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом необоротних активів	9172,7	8814,1	9436,2	100,0	100,0	100,0	+622,1	-

Як бачимо з табл. 2.3, структура необоротних активів є досить невеликою та неоднорідною. Найбільшу частку в загальній вартості необоротних активів займають основні засоби, вартість яких у 2015 році склала 8438,8 тис. грн., що становить 95,74% усіх необоротних активів. У 2016 році їх частка збільшилась на 1,61%, а вартість - на 747,3 тис. грн. Поряд із цим вартість незавершеного будівництва за досліджуваний період зменшилась на 125,2 тис. грн., а їх питома вага у необоротних активах склала в 2016 році – 2,65%.

Збільшення розміру необоротних активів відбулося через додаткове введення в експлуатацію основних засобів. Зменшення розмірів незавершеного будівництва на кінець 2016 року також свідчить про введення в експлуатацію додаткових виробничих потужностей на підприємстві.

Ситуація, коли найбільша частина необоротних активів представлена виробничими основними засобами і незавершеним будівництвом, характеризує орієнтацію на створення матеріальних умов розширення основної діяльності підприємства [68, с. 86].

Для надавання послуг підприємству необхідні оборотні виробничі фонди, які включають виробничі запаси (сировина, матеріали, паливо), залишки незавершеного виробництва і видатки майбутніх періодів. Спожиті у процесі виробництва оборотні фонди вступають у сферу обігу вже у товарній формі, яка потім по мірі реалізації готової продукції переходить у грошову (грошові кошти при розрахунках, грошові кошти в касі підприємства та на його рахунках у банку).

Поєднання оборотних фондів і фондів обігу в одному понятті «оборотні кошти підприємства» ґрунтується на економічній сутності оборотних коштів, покликаних забезпечити неперервність усього відтворювального процесу, у ході якого фонди обов'язково проходять як стадію виробництва, так і стадію обігу.

Особливу увагу при вивченні стану і структури оборотних активів підприємства приділяють аналізові стану запасів і витрат, аналізові стану розрахунків з дебіторами та аналізові руху грошових коштів [12, с. 58].

За даними табл. 2.4, 2.5, 2.6 проведемо аналіз структури й динаміки оборотних активів ДП «СТЕЦ».

Таблиця 2.4

Аналіз структури оборотних активів ДП «СТЕЦ» за 2014 рік

Показник	Абсолютні величини (тис.грн)		Частка у загальній величині оборотних активів, (%)		Зміни	
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	В абсолютних величинах	В частках
Запаси і витрати	474,1	571,8	1,13	1,65	+97,7	+0,52
Розрахунки з дебіторами	33836,4	26224,1	80,46	75,81	-7612,3	-4,65
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-
Грошові кошти	11,2	455,6	0,03	1,32	+444,4	+1,29
Інші оборотні кошти	7730,8	7340,9	18,38	21,22	-389,9	+2,84
РАЗОМ Оборотних активів	42052,5	34592,4	100,0	100,0	-7460,1	-

Аналізуючи дані таблиці значень підприємства за 2014 рік бачимо, що найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів підприємства мають розрахунки з дебіторами (75,81 % на кінець року) та інші оборотні кошти (21,22% на кінець року). Найбільше зростання в структурі оборотних активів сталося в грошових коштах (+1,29%) та запасах (+0,52%). Помітно зменшилася сума -7612,3 тис.грн та доля -4,65% дебіторської заборгованості у 2014 році. В

результаті змін, що відбулися у складі оборотних активів за аналізований період, загальна сума оборотних активів зменшилася на 7460,1 тис. грн.

Таблиця 2.5

Аналіз структури оборотних активів ДП «СТЕЦ» за 2015 рік

Показник	Абсолютні величини (тис.грн)		Частка у загальній величині оборотних активів, (%)		Зміни	
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	В абсолютних величинах	В частках
Запаси і витрати	571,8	782,4	1,65	2,57	+210,6	+0,92
Розрахунки з дебіторами	26224,1	24742,9	75,81	81,18	-1481,2	+5,37
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-
Грошові кошти	455,6	55,6	1,32	0,18	-400,0	-1,14
Інші оборотні кошти	7340,9	4897,0	21,22	16,07	-2443,9	-5,15
РАЗОМ Оборотних активів	34592,4	30477,9	100,0	100,0	-4114,5	-

Аналізуючи дані таблиці значень підприємства за 2015 і 2016 роки бачимо, що найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів підприємства мають розрахунки з дебіторами - 81,18% в 2015 році, 82,28% - в 2016 році. Загальне зменшення підсумку оборотних активів становило за 2015 рік – 4114,5 тис. грн, за 2016 рік – 1171,0 тис. грн. У той же час менш ліквідні засоби – дебіторська заборгованість за 2016 рік зменшилася на 875,7 тис. грн. Таке зниження можна охарактеризувати позитивно, однак дане зниження не забезпечило кардинальної зміни ситуації в структурі активів підприємства. Зменшилась й частка грошових коштів у 2016 році на 0,17% та складає 0,01% загальної суми

оборотних активів підприємства. Крім того, обсяг інших оборотних коштів у 2016 році знизився на 227,2 тис. грн.

Таблиця 2.6

Аналіз структури оборотних активів ДП «СТЕЦ» за 2016 рік

Показник	Абсолютні величини (тис.грн)		Частка у загальній величині оборотних активів, (%)		Зміни	
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	В абсолютних величинах	В частках
Запаси і витрати	782,4	467,2	2,57	1,61	-315,2	-0,96
Розрахунки з дебіторами	24742,9	23867,2	81,18	82,28	-875,7	+1,1
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-
Грошові кошти	55,6	2,7	0,18	0,01	-52,9	-0,17
Інші оборотні кошти	4897,0	4669,8	16,07	16,1	-227,2	+0,03
РАЗОМ Оборотних активів	30477,9	29006,9	100,0	100,0	-1471,0	-

Отже, узагальнюючи дані аналізу структури оборотних активів можна показати графічно динаміку структури за 2014-2016рр. На основі даних таблиць 2.4, 2.5, 2.6 на рис. 2.3 зображено динаміку структури оборотних активів за 2014-2016 років.

Отже, аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів ДП «СТЕЦ» показав, що найбільшою є дебіторська заборгованість за надані послуги. З одного боку, це є позитивним, оскільки це сума коштів, яку заборгували перед підприємством споживачі (за надані послуги). З іншого боку, є ризик неповернення боргу. Для ефективного стягнення боргів необхідно розробити графік погашення боргів згідно з стандартами бухгалтерського обліку, при

чому найважливішим для ДП «СТЕЦ» буде як стягнення старих боргів, «з'їдених інфляцією», так і поточних, виникаючих зараз.

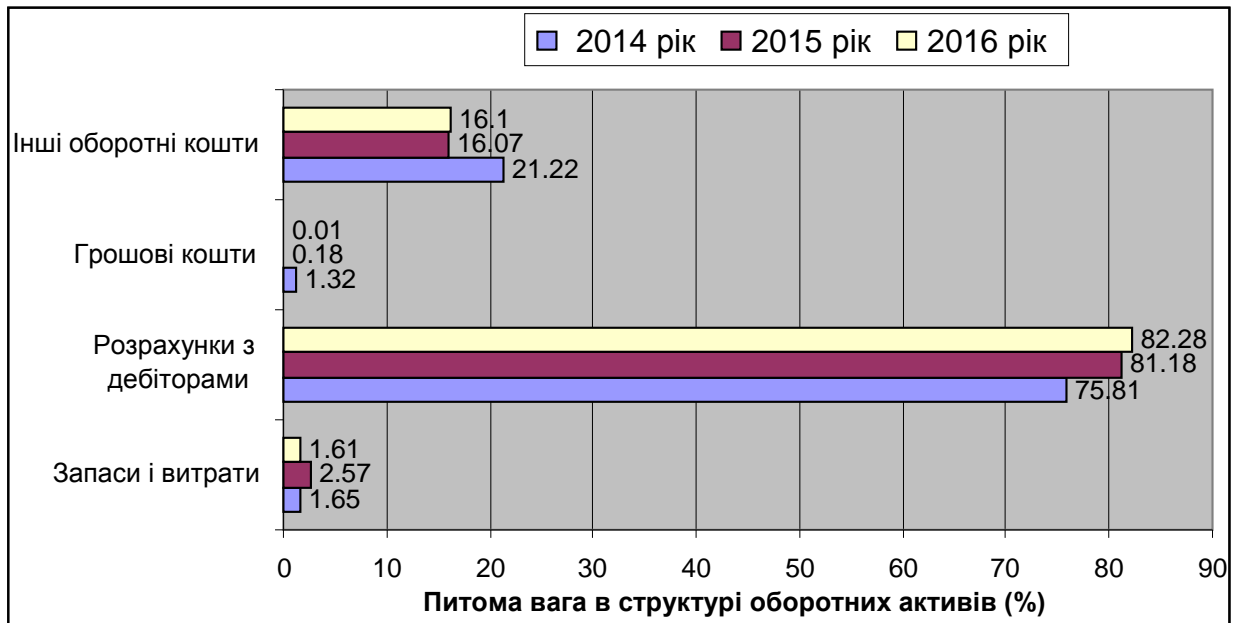

Рис. 2.3 Динаміка структури оборотних активів ДП «СТЕЦ» за 2014-2016 роки

Наявність дебіторської заборгованості характеризує стан розрахункової дисципліни і суттєво впливає на стійкість фінансового стану підприємства [41, с. 17]. До нестабільності фінансового стану підприємства призводить велика частка дебіторської заборгованості в загальній сумі активів підприємства. У цьому зв'язку до завдань аналізу включаються виявлення розмірів і динаміки невинуватеної заборгованості та причини її виникнення або зростання.

Для проведення аналізу дебіторської заборгованості ДП «СТЕЦ» використовується форма № 1 «Баланс». Аналіз дебіторської заборгованості проводиться на основі загальної оцінки динаміки її обсягу в цілому і в розрізі статей (табл. 2.7).

Як бачимо з таблиці 2.7, структура дебіторської заборгованості даного підприємства складається із заборгованості споживачів (за надані послуги), заборгованості за розрахунками з бюджетом та іншої поточної дебіторської заборгованості. Протягом аналізованого періоду сума заборгованості першого

виду (за надані послуги) збільшилася на 230,9 тис. грн, і становила на кінець 2016 року 23139,8 тис.грн (96,95%).

Таблиця 2.7

Склад і структура дебіторської заборгованості ДП «СТЕЦ»
за 2014-2016 роки

Склад дебіторської заборгованості	Абсолютні величини (тис.грн)			Частка у загальній величині дебіторської заборгованості (%)			Зміни	
	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	В абсолютних величинах	В частках
Дебіторська заборгованість споживачів за надані послуги	25466,7	22908,9	23139,8	97,11	92,59	96,95	+230,9	+4,36
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом	247,5	32,9	57,2	0,94	0,13	0,24	+24,3	+0,11
Інша поточна дебіторська заборгованість	509,9	1801,1	670,2	1,95	7,28	2,81	-1130,9	-4,47
Разом дебіторської заборгованості	26224,1	24742,9	23867,2	100,0	100,0	100,0	-875,7	-

Сума дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом в той самий час становила 57,2 тис. грн. Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом збільшилася в 2016 році порівняно з 2015 роком на 24,3 тис. грн., при цьому частка заборгованості даного виду дорівнювала 0,24%. Сума іншої поточної дебіторської заборгованості зменшилася на 1130,9 тис. грн, при цьому її питома вага зменшилась на 4,47% и на кінці 2016 року складає 2,81% від загальної суми дебіторської заборгованості підприємства (23867,2 тис. грн).

Для більшої наочності структури дебіторської заборгованості ДП «СТЕЦ» на кінець 2016 року можна представити у вигляді діаграми, відображеної на рис. 2.4

Рис. 2.4 Структура дебіторської заборгованості ДП «СТЕЦ»
на кінець 2016 року

На рис. 2.4 показано динаміку структури дебіторської заборгованості. Найбільша питома вага (96,95%) припадає на заборгованість споживачів за надані послуги.

В умовах ринку підприємства зацікавлені у роботі зі споживачами та замовниками, які здатні своєчасно оплачувати рахунки. Однак у сучасній економічній ситуації різко знизилась купівельна спроможність клієнтів. Враховуючи дану обставину, доцільно вести в бухгалтерії відповідний журнал-ордер або відомість обліку розрахунків з покупцями та замовниками. Таким чином можна оцінити якісні параметри дебіторської заборгованості. Необхідно рознести заборгованості за такими градаціями: прострочення від 1 до 30 днів; від 30 до 90 днів; від 91 до 180 днів; від 181 до 360 днів; від 360 і більше.

Значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською заборгованістю становить загрозу фінансовій стійкості підприємства і спричиняє необхідність залучення додаткових джерел фінансування активів [52, с. 113].

2.3. Аналіз ліквідності активів підприємства

Фінансовий стан підприємства з позиції короткострокової перспективи оцінюється показниками ліквідності й платоспроможності. Під ліквідністю будь-якого активу розуміють його здатність трансформуватися в грошові кошти, а ступінь ліквідності визначається тривалістю періоду часу, протягом якого ця трансформація може бути здійснена [31, с. 304]. Чим коротший період, тим вища ліквідність даного виду активу. Тобто ліквідність підприємства характеризує механізм перетворення фінансових або матеріальних активів у грошові кошти, з метою своєчасного виконання зобов'язань.

Розрізняють поняття майнової (абсолютної) ліквідності та фінансової (відносної) ліквідності. Майнова (абсолютна) ліквідність означає здатність активу трансформуватись у кошти. Ступінь ліквідності активів визначається тривалістю часу, необхідного для цієї трансформації.

Фінансова ліквідність означає готовність і спроможність підприємства виконувати свої зобов'язання у повному обсязі й у встановлені кредитною угодою строки. Це визначається політикою підприємства щодо збереження ліквідності, основне завдання якої - уникнення неліквідності і неплатоспроможності завдяки пошуку в необхідних обсягах резервів коштів та інших ліквідних активів [70, с. 183].

Суттєвою ознакою ліквідності є формальне перевищення (у вартісній оцінці) оборотних активів над короткостроковими пасивами. Водночас варто

уникати ситуації збереження залишків коштів та інших резервів високоліквідних активів на довгий термін поза виробничим процесом, бо це призводить до зниження рентабельності виробництва. Про погіршення можливостей ліквідності підприємства свідчить збільшення імобілізації власних обігових коштів та появи неліквідів: простроченої дебіторської заборгованості, векселів одержаних, прострочених тощо [49, с. 238].

Оцінювання ліквідності дозволяє визначити, наскільки ефективно здійснюється фінансовий менеджмент на підприємстві. Проте, як свідчать дослідження, теорія і практика фінансового аналізу в Україні поки що знаходяться на стадії свого становлення. Більшістю підприємств подібний аналіз практично не здійснюється, що робить тему дослідження своєчасною та актуальною.

У таблиці 2.8 розкрито фактори, які впливають на збільшення або зменшення ліквідності підприємства.

Для порівнювання ступеня ліквідності різних господарських одиниць розроблено коефіцієнти ліквідності. Залежно від того, які види оборотних активів беруться до уваги, ліквідність оцінюється за різними коефіцієнтами. Загальна ж ідея лишається незмінною: зіставлення короткострокових (поточних до 1 року) пасивів та активів, що використовуються для їх погашення [24, с. 121]. При цьому слід мати на увазі, що коли при складанні балансу-нетто частина довгострокової позики за кредитною угодою має бути погашена протягом найближчих 12 місяців, її варто показати у розділі короткострокових пасивів.

З точки зору ліквідності активи можна поділити на високоліквідні активи, активи, що швидко реалізуються, активи, що повільно реалізуються та активи, що важко реалізуються. Пасиви підприємства, з точки терміновості погашення, поділяються на термінові зобов'язання, короткострокові пасиви, довгострокові пасиви та сталі пасиви [45, с. 209].

Таблиця 2.8

Фактори, які впливають на збільшення або зменшення ліквідності
підприємства

Фактори, що впливають на збільшення ліквідності	Фактори, що впливають на зменшення ліквідності
Одержання довгострокового кредиту	Погашення довгострокових позик
Інвестування капіталу	Грошові виплати
Прибутки	Збитки
Амортизаційні відрахування	Податки на дохід від дооцінки активів
Скорочення дебіторської заборгованості	Інвестиції в основні засоби
Скорочення запасів	Збільшення дебіторської заборгованості
Повернення наданих позик	Погашення короткострокових кредитів
Продаж необоротних активів	Використання резервних фондів

Побудуємо аналітичну табл. 2.9, в якій відобразимо усі групи активів за ступенем їхньої ліквідності та пасиви за терміновістю погашення виходячи із даних форми № 1 «Баланс».

Таблиця 2.9

Групування активів за ступенем ліквідності та пасивів за терміновістю
погашення

Показники	Формула для розрахунку
Високоліквідні активи (А1)	Σ ряд.220 + ряд.230 + ряд.240
Активи, що швидко реалізуються (А2)	Σ ряд.150 + ряд.160 + ряд.170 + ряд.180+ + ряд.190+ + ряд.200 + ряд.210
Активи, що повільно реалізуються (А3)	Σ ряд.100 + ряд.110 + ряд.120 + ряд.130+ + ряд.140 + ряд.250
Активи, що важко реалізуються (А4)	ряд.080
БАЛАНС	ряд.280
Термінові зобов'язання (П1)	IVр. Пасиву Балансу – ряд.500
Короткострокові пасиви (П2)	ряд.500
Довгострокові пасиви (П3)	ряд.480
Сталі пасиви (П4)	Σ ряд.380 + ряд.430 + ряд.630
БАЛАНС	ряд.640

Для аналізу ліквідності балансу ДП «СТЕЦ», на підставі даних таблиці 2.9, побудуємо аналітичну таблицю 2.10 згрупувавши активи підприємства за ступенем їхньої ліквідності та пасиви за терміновістю погашення, використавши дані форми № 1 «Баланс».

Отримані результати аналізу ліквідності (табл. 2.10) свідчать про те, що ліквідність порушена, адже обсяг найбільш строкових зобов'язань значно перевищує обсяг найбільш ліквідних активів як на початок, так і на кінець аналізованого періоду.

На основі отриманих з табл. 2.10 даних порівняємо активи і зобов'язання. Баланс вважається ліквідним тоді, коли виконуються такі умови:

$$A1 > П1, A2 < П2, A3 > П3, A4 < П4$$

За даними балансу вищевказані співвідношення матимуть такий вигляд:

- у 2014 році $A1 < П1, A2 > П2, A3 > П3, A4 > П4$;
- у 2015 році $A1 < П1, A2 > П2, A3 > П3, A4 > П4$;
- у 2016 році $A1 < П1, A2 > П2, A3 > П3, A4 > П4$.

Отримані результати вказують на те, що фактична ліквідність балансу відрізняється від абсолютної. Невиконання першої та другої умови нерівності впливає на невиконання останньої, четвертої умови. Не виконання четвертої нерівності свідчить про недотримання мінімальної умови фінансової стійкості - наявності у підприємства власних оборотних коштів. Таким чином, в даному випадку, невиконання нерівності свідчить про те, що у підприємства відсутня достатня кількість оборотних коштів для забезпечення фінансової стійкості.

Наступним етапом аналізу є визначення показників ліквідності, які характеризують можливості підприємства виконати свої поточні зобов'язання. Ці показники дають уявлення не тільки про платоспроможність підприємства на певну дату, але й у випадках кризових ситуаціях [69, с. 97].

Аналіз ліквідності балансу ДП «СТЕЦ» за 2014-2016 роки

(тис.грн.)

Показники	Роки			Відхилення	
	2014	2015	2016	2016 рік від 2015	2016 рік від 2014
Високоліквідні активи (А1)	455,6	55,6	2,7	-52,9	-452,9
Активи, що швидко реалізуються (А2)	26224,1	24742,9	23867,2	-875,7	-2356,9
Активи, що повільно реалізуються (А3)	7912,7	5679,4	5137,0	-542,4	-2775,7
Активи, що важко реалізуються (А4)	9172,7	8814,1	9436,2	+622,1	+263,5
БАЛАНС	43765,1	39292,0	38443,1	-848,9	-5322,0
Термінові зобов'язання (П1)	36501,8	32738,5	33407,6	+669,1	-3094,2
Короткострокові пасиви (П2)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Довгострокові пасиви (П3)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сталі пасиви (П4)	7263,3	6553,5	5035,5	-1518,0	-2227,8
БАЛАНС	43765,1	39292,0	38443,1	-848,9	-5322,0

Основними показниками ліквідності є наступні:

1. Коефіцієнт покриття або загальний коефіцієнт ліквідності, який дає загальну оцінку платоспроможності підприємства. Визначається за формулою:

$$K_{\text{заг.лікв.}} = \frac{(A1 + A2 + A3)}{(П1 + П2)} \quad (2.1)$$

Цей показник показує, скільки гривень поточних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Як правило, поточні активи повинні вдвічі перевищувати короткострокові зобов'язання. Якщо відношення поточних активів та короткострокових зобов'язань підприємства нижче за 1, це

є свідченням високого фінансового ризику, оскільки підприємство не в змозі оплатити свої рахунки. Якщо значення коефіцієнта покриття значно перевищує співвідношення 1, то можна казати, що підприємство має значні оборотні кошти, сформовані завдяки власним джерелам.

2. Коефіцієнт швидкої ліквідності (іноді його називають коефіцієнтом «лакмусового папірця») - цей коефіцієнт за своїм значенням аналогічний коефіцієнтові покриття, але є більш чітким показником ліквідності, тому що при його розрахунку беруться до уваги ліквідні поточні активи (з розрахунку виключено найменш ліквідну їх частину - виробничі запаси). Обчислюється за наступною формулою:

$$K_{\text{швидк.лікв.}} = \frac{(A1 + A2)}{(П1 + П2)} \quad (2.2)$$

Оптимальне значення коефіцієнту швидкої ліквідності має дорівнювати 1. Але, як свідчить господарська практика, більшість підприємств в наш час мають нижчий коефіцієнт швидкої ліквідності (в основному 0,5), тому для оцінки їх фактичної ліквідності треба проаналізувати тенденції зміни цього показника за певний період.

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності - показує, яка частина поточних (короткострокових) зобов'язань може бути погашеною негайно [57, с. 228]. Орієнтовне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності має бути не меншим 0,2-0,25. Визначається за формулою:

$$K_{\text{абс.лікв.}} = \frac{(A1)}{(П1 + П2)} \quad (2.3)$$

Розрахуємо загальний коефіцієнт ліквідності ДП «СТЕЦ» за формулою (2.1).

$$\text{- 2014 рік: } K_{\text{заг.лікв.}} = \frac{(455,6 + 262241 + 7912,7)}{(365018)} = 0,95;$$

$$\text{- 2015 рік: } K_{\text{заг.лікв.}} = \frac{(55,6 + 247429 + 5679,4)}{(327385)} = 0,93;$$

$$\text{- 2016 рік: } K_{\text{заг.лікв.}} = \frac{(2,7 + 23867,2 + 5137,0)}{(33407,6)} = 0,87.$$

Розрахуємо коефіцієнт швидкої ліквідності ДП «СТЕЦ» за 2014-2016 роки за формулою (2.2).

$$\text{- 2014 рік: } K_{\text{швидк.лікв.}} = \frac{(455,6 + 26224,1)}{(365018)} = 0,73;$$

$$\text{- 2015 рік: } K_{\text{швидк.лікв.}} = \frac{(55,6 + 24742,9)}{(32738,5)} = 0,76;$$

$$\text{- 2016 рік: } K_{\text{швидк.лікв.}} = \frac{(2,7 + 23867,2)}{(33407,6)} = 0,71.$$

Розрахуємо коефіцієнт абсолютної ліквідності за 2014-2016 роки за формулою (2.3).

$$\text{- 2014 рік: } K_{\text{абс.лікв.}} = \frac{455,6}{365018} = 0,012;$$

$$\text{- 2015 рік: } K_{\text{абс.лікв.}} = \frac{55,6}{32738,5} = 0,002;$$

$$\text{- 2016 рік: } K_{\text{абс.лікв.}} = \frac{2,7}{33407,6} = 0,00008$$

Для аналізу показників ліквідності ДП «СТЕЦ» за 2014-2016 роки побудуємо зведену табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Розрахунок коефіцієнтів ліквідності
ДП «СТЕЦ» за 2014-2016 роки

Показник	Роки			Нормативне значення
	2014	2015	2016	
Загальний коефіцієнт ліквідності	0,95	0,93	0,87	>1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,73	0,76	0,71	1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,012	0,002	0,00008	0,2-0,25

Як видно з таблиці 2.11. коефіцієнтні показники мали негативну динаміку зниження, що свідчить про зниження рівня ліквідності. Так, на кінець 2014 року ліквідність підприємства була максимальною. Наступний період (2015-2016 роки), ліквідність за усіма показниками почала знижуватися і досягла свого мінімального значення у 2016 році.

Слід зазначити, що всі коефіцієнти ліквідності мають набагато нижчі значення в порівнянні з нормативними, що свідчить про порушення ліквідності підприємства. Отже, керівництву підприємства необхідно тримати курс на підвищення ліквідності підприємства.

Згідно отриманим даним, коефіцієнт абсолютної ліквідності на кінець 2016 року дуже низький. Його значення свідчить про те, що тільки 0,008% короткострокової заборгованості підприємство може погасити негайно.

Коефіцієнт швидкої ліквідності теж має значення, нижче оптимального, та дорівнює 0,71. Це означає, що на кожну гривню поточної заборгованості підприємство має лише 71 коп. ліквідних активів. Це є низьким показником для підприємства ДП «СТЕЦ». Оскільки даний коефіцієнт має вирішальне значення для банків, так як характеризує ступінь надійності підприємства при поверненні кредитів, тенденція до зменшення свідчить не на користь підприємству.

Загальний коефіцієнт ліквідності ДП «СТЕЦ» є нижчим за нормативне значення та дорівнює 0,87. Це означає, що на кожну 1 гривню поточних зобов'язань (боргів) підприємство має 0,87 грн. поточних активів.

Аналіз ліквідності ДП «СТЕЦ» свідчить про те, що підприємство не може оплатити свої поточні борги та зобов'язання, що може призвести до інтенсивного продажу активів, а в найгіршому випадку – до неплатоспроможності та банкрутства.

Таким чином, можна зробити висновки про дуже низький рівень ліквідності підприємства за 2014-2016 роки. Це, звичайно, свідчить про нестабільне фінансове становище підприємства на протязі даного періоду.

Висновки до розділу 2

1. Метою оцінювання ефективності управління активами підприємства є визначення оптимальної структури активів підприємства. Відсутність такої оцінки може призвести до втрати фінансової стійкості підприємства. Без оцінки ефективності управління активами неможливо правильно вибрати стратегічну і тактичну політику управління фінансами підприємства.

Економічний стан ДП «СТЕЦ» є наслідком політики управління фінансовими ресурсами, здійснюваної підприємством та виражає ефективність управління активами. Застосовувана на ДП «СТЕЦ» політика управління фінансовими ресурсами в 2016 році призвела до отримання збиткового фінансового результату. З ціллю контролю над фінансовим станом та побудови шляхів збільшення рентабельності підприємства на ДП «СТЕЦ» здійснює свою діяльність фінансова служба.

2. Найбільшу частину активів ДП «СТЕЦ» за 2014-2016 роки складають оборотні активи, при чому спостерігається тенденція зниження коефіцієнта співвідношення необоротних і оборотних активів. Найбільшу частку в загальній вартості необоротних активів займають основні засоби, а це, в свою чергу, характеризує орієнтацію на створення матеріальних умов розширення основної діяльності підприємства. Найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів підприємства займає дебіторська заборгованість за надані послуги. З одного боку, це є позитивним, оскільки це сума коштів, яку заборгували перед підприємством споживачі, але з іншого боку, є ризик неповернення боргу. Велика частка дебіторської заборгованості в загальній сумі активів підприємства призводить до нестабільності фінансового стану підприємства. В цілому, активи ДП «СТЕЦ» мають тенденцію зниження.

3. Фінансовий стан підприємства з позиції короткострокової перспективи оцінюється показниками ліквідності й платоспроможності. Ліквідність підприємства характеризує механізм перетворення фінансових або матеріальних активів у грошові кошти, з метою своєчасного виконання

зобов'язань. Фактична ліквідність балансу ДП «СТЕЦ» відрізняється від абсолютної. Всі коефіцієнти ліквідності мають набагато нижчі значення в порівнянні з нормативними. Аналіз ліквідності ДП «СТЕЦ» свідчить про те, що підприємство не може оплатити свої поточні борги та зобов'язання, що може призвести до інтенсивного продажу активів, а в найгіршому випадку – до неплатоспроможності та банкрутства. На підприємстві за 2014-2016 роки спостерігається дуже низький рівень ліквідності, що, звичайно, тягне за собою нестабільне фінансове становище підприємства на протязі даного періоду.

Аналіз управління оборотними активами за 2014-2016 роки дозволив зробити відповідні висновки:

- спостерігається значна питома вага дебіторської заборгованості у складі оборотних активів;

- у складі дебіторської заборгованості має місце й прострочена дебіторська заборгованість, що є ознакою фінансового неблагополуччя;

- досліджуване підприємство дотримується агресивної політики управління активами;

- при подальшій роботі з клієнтами оцінювати їхню платоспроможність. Ця міра викликана величезною дебіторською заборгованістю. Також рекомендується вести моніторинг платоспроможності клієнтів.

- аналіз грошових потоків та їх прогнозування на підприємстві не здійснюється;

- у максимально короткий термін витребувати по можливості більшу частину простроченої дебіторської заборгованості

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Нормування оптимізації управління активами підприємств

Особливе місце в системі норм і нормативів, що встановлюються підприємством, відводиться нормативам оборотних активів. Існує цілий ряд причин, що зумовлюють необхідність нормування на підприємствах (рис. 3.1).

Рис. 3.1 Причини, що визначають необхідність нормування

Основними завданнями нормування є розробка на ДП «СТЕЦ» економічно обґрунтованих норм та нормативів власних оборотних активів, що забезпечують прискорення обігу та найбільш ефективного використання матеріальних і фінансових ресурсів [66, с. 248].

Нормування – це один із основних методів оптимізації рівня оборотних коштів, що усуває їх незбалансованість. Незбалансованість оборотних засобів може викликати:

а) у випадку їх дефіциту:

- затримки в постачанні сировиною і матеріалами і, як наслідок, - збільшення тривалості виробничого циклу і зростання витрат;
- зниження обсягів продаж через недостатність запасів і готової продукції;
- додаткові витрати на вирішення задач фінансування.

б) надлишок оборотних коштів:

- фізичне або моральне старіння запасів;
- зростання витрат на зберігання надлишків запасів;
- банкрутство боржників;
- збільшення податку на майно з причин наявності великого обсягу ТМЦ і готової продукції;
- зменшення реальної вартості дебіторської заборгованості і грошових коштів з причин інфляції.

На ДП «СТЕЦ» у разі заниження розміру оборотних коштів можливі перебої в постачанні й виробничому процесі, зменшення обсягу виробництва та прибутку, виникнення прострочених платежів і заборгованості, інші негативні явища в господарській діяльності. Надлишок оборотних коштів призводить до нагромадження надмірних запасів сировини, матеріалів; послаблення режиму економії; створення умов для використання оборотних коштів не за призначенням.

Нормування – це процес обчислення тієї частини оборотних активів (запасів та витрат), яка потрібна підприємству для забезпечення нормального, безперервного процесу виробництва, реалізації продукції та здійснення розрахунків [30, с.с.214].

Нормування оборотних активів включає розробку та встановлення на ДП «СТЕЦ» спеціальних норм за окремими видами матеріальних цінностей, витрат виробництва і т.д. та розрахунок нормативу власних оборотних активів в грошовому виразі на кінець року, кварталу.

Значення нормування оборотних коштів на ДП «СТЕЦ» полягає в наступному:

- по-перше, правильне визначення нормативу оборотних коштів забезпечує безперервність і безперебійність процесу виробництва;
- по-друге, нормування оборотних коштів дає змогу ефективно використовувати оборотні кошти підприємства;
- по-третє, від правильно встановленого нормативу оборотних коштів залежить виконання плану виробництва, реалізації послуг, прибутку та рівня рентабельності;
- по-четверте, обґрунтовані нормативи оборотних коштів сприяють зміцненню режиму економії, мінімізації ризику підприємницької діяльності.

Нормування оборотних активів на ДП «СТЕЦ» може здійснюватись трьома методами: методом прямого рахунку, аналітичним методом та методом коефіцієнтів.

Метод прямого розрахунку дозволяє найбільш точно визначити потребу в оборотних активах, так як враховує всі організаційно-технологічні, технічні, транспортні та інші характерні особливості, досвід і стан розрахунків. Обґрунтований розрахунок здійснюється за кожним елементом оборотних активів з врахуванням завдань виробничого плану, постачання та збуту.

Визначення потреби в оборотних коштах прямим методом передбачає виконання розрахунків для кожного елемента оборотних коштів. Обчислений методом прямого розрахунку норматив повинен щорічно коригуватися ДП «СТЕЦ» з урахуванням змін виробничої програми і швидкості обертання оборотних коштів. Для корекції доцільно використовувати економічний метод

розрахунку. На відміну від методу прямого розрахунку, який є досить трудомістким, економічний метод не потребує виконання складних розрахунків.

Слід зазначити, що метод прямого розрахунку застосовується, коли необхідно проаналізувати стан оборотних коштів з метою виявлення непотрібних, надлишкових, неліквідних виробничих запасів; резервів скорочення тривалості виробничого циклу.

Економічний метод розрахунку нормативу оборотних коштів застосовується на діючих підприємствах. Економічний метод доцільно також використовувати на рівні галузевих міністерств, відомств, виробничих об'єднань у процесі перспективного планування або прогнозування [36, с.101].

Аналітичний метод визначення потреби в оборотних активах базується на здійсненні розрахунків з врахуванням середніх фактичних залишків та змін обсягів виробництва. При цьому здійснюється коригування з врахуванням зайвих і непотрібних запасів, неліквідів, які, можливо, мали місце в попередньому періоді.

Коефіцієнтний метод дозволяє здійснити розрахунок потреби в оборотних активах з врахуванням тенденцій і співвідношень в змінах обсягу виробництва та окремих видів запасів і затрат. Частина з них знаходиться в прямій пропорційній залежності від зміни обсягу виробництва – сировина, матеріали, покупні напівфабрикати, незавершене виробництво, готова продукція на складі, інша ж частина залежить в значно меншій мірі – малоцінні і швидкозношувані предмети, запчастини для ремонтів, витрати майбутніх періодів тощо. Співвідношення, що склалися в минулому, з використанням відповідних коефіцієнтів, екстраполюються на майбутній період.

Слід відзначити, що найбільш трудомісткою і складною є розробка норм запасу. Норми запасу в днях застосовуються протягом кількох років, якщо суттєво не змінюються умови виробництва, постачання та збуту, розрахунків.

В складі виробничих запасів нормуються наступні групи оборотних активів – сировина, основні матеріали, покупні напівфабрикати, паливо, тара, запасні частини, малоцінні та швидкозношувані предмети. Здійсненню розрахунків передуює визначення повного переліку видів перелічених матеріальних цінностей, що використовуються, а також кола постачальників вихідних матеріальних ресурсів.

Виробничі запаси створюються ДП «СТЕЦ» для забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації послуг. У складі виробничих запасів найбільшу питому вагу мають сировина, матеріали, запасні частини й тара.

Норматив оборотних активів, авансованих в сировину, основні матеріали покупні напівфабрикати визначається за формулою:

$$H = B \cdot N$$

де

H - норматив оборотних активів в запасах сировини, основних матеріалів і покупних напівфабрикатів, грн;

B - одноденні витрати сировини, матеріалів, напівфабрикатів, грн;

N - норма оборотних активів, дні

Норма оборотних коштів стосовно сировини, матеріалів і покупних напівфабрикатів підприємства включає такі елементи: транспортний запас; поточний (складський) запас; гарантійний (страховий) запас.

Поточний (складський) запас - основний вид запасу, тому норма оборотних активів в поточному запасі є основною питоною величиною всієї норми запасу в днях, він призначений забезпечити безперервність процесу виробництва між поставками матеріалів. Величина складського запасу залежить від частоти і рівномірності постачання, а також від періодичності запуску сировини і матеріалів у виробництво.

Страховий запас є другим за величиною видом запасу, що визначає загальну норму. Страховий, або гарантійний, запас необхідний для кожного підприємства для гарантії безперервності виробничого процесу у випадках порушень умов і строків поставок матеріалів постачальником, транспортом або відвантаження некомплектних партій. Як правило, величина страхового запасу приймається в межах 50% поточного складського запасу, але може бути і більшою, якщо підприємство знаходиться далеко від постачальників і транспортних шляхів, або якщо періодично споживаються унікальні, високоякісні матеріали [53, с.198].

На підставі норм оборотних коштів, обчислених за складовими елементами, необхідно визначити норматив для окремих видів, груп і в цілому щодо сировини, основних матеріалів і покупних напівфабрикатів. До виробничих запасів ДП «СТЕЦ» входять також паливо, тара, запасні частини й малоцінні швидкозношувані предмети, які беруть участь у створенні нової вартості і теж потребують визначення оптимальної потреби в них.

На виробничі результати і фінансовий стан підприємства має значний вплив якість виробничих запасів. Запаси повинні бути оптимальними. Накопичення великих запасів свідчить про спад ділової активності підприємства. Великі понадпланові запаси призводять до заморожування оборотного капіталу, уповільнення його оборотності. Крім того, виникають проблеми з ліквідністю, зростають складські витрати, що негативно впливає на кінцеві результати діяльності.

На підприємстві ДП «СТЕЦ» виробничі запаси мають незначну частку в структурі оборотних активів (у 2014 р. – 1,65%, у 2015 р. – 2,57 %, у 2016 р. – 1,61 %).

Серед загальних причин зменшення суми виробничих запасів в 2016 році були нераціональне використання виробничих запасів унаслідок завищення норм витрат сировини, матеріалів на виготовлення одиниці продукції, перебої у постачанні, неправильне визначення оптимальної потреби підприємства у виробничих запасах. Це може призвести до виникнення дефіциту окремих видів

сировини, перебоїв у процесі виробництва, недовантаження виробничих потужностей, збитків.

На підприємстві використовується прямий метод розрахунку нормативів власних оборотних коштів за кожним елементом оборотних коштів.

Визначимо транспортний, підготовчий, поточний та складський запас ДП «СТЕЦ».

Таблиця 3.1

Транспортний, підготовчий, поточний, складський запас ДП «СТЕЦ»

Елементи норми виробничих запасів	Показник
1.Кількість сировини й матеріалів, тис.грн.	465,3
2.Кількість днів прибування сировини в дорозі після його сплати, дн	3
3.Транспортний запас (п.1*п.2/п.1), дн	3
4.Підготовчий запас, дн	1
5.Поточний складський запас, дн	37
6.Технологічний запас, дн	-

Здійснимо розрахунок нормативу оборотних коштів виробничого призначення підприємства станом на 31.12.2016 р. та проведемо аналіз відхилень фактичних даних від нормативних. Узагальнимо розрахунки і занесемо в таблицю 3.2.

Наявність виробничих запасів на 1 січня 2017 р. за балансом підприємства становить 465,3 тис. грн. при потребі в 65,8 тис. грн. Отже, у підприємства виникає надлишок запасів на суму в 399,5 тис. грн. Перевищення наявності виробничих запасів над їх потребою призводить до погіршення фінансового стану підприємства, оскільки відбувається іммобілізація коштів на придбання запасів, які не використовуються у виробництві.

Таблиця 3.2

Розрахунок нормативу виробничих запасів по підприємству ДП «СТЕЦ»
на 2016 рік

Елемент виробничих запасів	Ододенний оборот, тис. грн.	Норма, днів	Норматив виробничих запасів, тис. грн.
Сировина і матеріали	0,795	50	39,75
Покупні вироби і комплектуючі	0,0319	52	1,6588
Допоміжні матеріали	0,3636	54	19,6344
Паливо	0,0928	45	4,176
Малоцінні та швидкозношувані предмети	0,0128	47	0,6016
Разом	×	×	65,8208

Сукупний норматив власних оборотних активів ДП «СТЕЦ» на кінець планового року визначається додаванням сум часткових нормативів, що розраховані за окремими елементами нормованих запасів цінностей та витрат виробництва. Він визначає загальну суму суб'єкта, що господарює, в оборотних активах, що необхідні для забезпечення нормального процесу виробництва, реалізації послуг та здійснення розрахунків.

Оскільки розрахований сукупний норматив на кінець планового року на діючих підприємствах містить норматив на початок планового року, то після розрахунку нормативу на кінець планового року визначають його приріст (зниження), а також джерела покриття як нормативу, діючого на початок планового року, так і його приросту у цьому році.

Розрахунку норм та нормативів власних оборотних активів на підприємствах повинна приділятися особлива увага. Від того, наскільки економічно обґрунтовано вони визначені, залежить ефективність використання оборотних активів, прискорення їх оборотності та фінансовий стан підприємства.

Мінімальна кількість оборотних активів на ДП «СТЕЦ», що забезпечується нормуванням, сприяє зміцненню платіжно-розрахункової дисципліни, створює економічні передумови безперервного виробництва і реалізації продукції, стійкого фінансового стану.

3.2. Оцінка впливу оптимізації грошових потоків на ефективність управління активами

У процесі виробничо-господарської діяльності підприємства постійно здійснюється кругообіг коштів. Вкладання коштів у виробництво з метою надання послуг і отримання виручки, характеризує кругообіг коштів підприємства.

Забезпечення грошових надходжень, які потрібні для відшкодування витрат виробництва й обігу, своєчасне виконання фінансових зобов'язань перед державою, банками та іншими суб'єктами господарювання, формування доходів і прибутку є найважливішою стороною діяльності ДП «СТЕЦ».

Одним з елементів системи управління оборотними активами ДП «СТЕЦ» є управління грошовими потоками.

Управління потоком грошових коштів ДП «СТЕЦ» полягає в оптимізації величини грошових коштів, що знаходяться на рахунках підприємства, з метою реалізації цільових пріоритетів діяльності, оптимізації величини поточних платіжних коштів. Завданням також є здійснення кругообігу грошових активів, їх безперебійне та оперативне перетікання в товарну, продуктивну і знову в грошову форму. Тільки в цьому випадку грошові активи підприємства перетворюються в їх потоки. Метою є і оптимізація залишку грошових коштів. Ці кошти повинні відповідати довгострокової і поточної потреби в них. Мета управління потоком грошових коштів поділяється на кілька складових:

а) максимізацію позитивного грошового потоку (їх припливу, що у свою чергу передбачає зростання обсягу або швидкості надходження);

б) мінімізацію негативного потоку (шляхом зменшення обсягу або уповільнення швидкості відтоку);

в) максимізацію сальдо між ними (вищеописаними методами) у поточній діяльності з подальшою оптимізацією середнього залишку грошових коштів за певний період часу;

г) оперативне використання залишку грошових коштів;

д) збільшення віддачі від вкладених коштів (капіталізацію прибутку, зниження фінансових ризиків, дисконтування капіталу) [15, с.321].

Основними цілями оптимізації грошових потоків ДП «СТЕЦ» є:

- забезпечення збалансованості обсягів грошових потоків;
- забезпечення синхронності формування грошових потоків у часі;
- забезпечення росту чистого грошового потоку підприємства.

Оптимізація грошових потоків ДП «СТЕЦ» є одною з найголовніших проблем підприємства. Якщо величина оборотного капіталу занижена, то підприємство буде постійно зазнавати нестачу коштів, мати низький рівень ліквідності, перебої у виробничому процесі, втрату прибутку. Навпаки, чим більше перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями, тим вище ліквідність підприємства, однак, збільшення величини оборотних коштів у порівнянні з оптимальною потребою в них викликає вповільнення їхньої оборотності й також знижує величину прибутку.

Збільшення або зменшення балансового залишку грошових коштів за певний період безпосередньо залежить від змін, що сталися, у вартості активів. Збільшення вартості будь-яких статей активів (окрім грошових коштів) – причина зменшення грошових коштів. І навпаки, приріст позикових або власних джерел фінансування – чинник збільшення залишків грошових коштів.

Негативні наслідки дефіцитного грошового потоку виявляються в зниженні ліквідності і рівня платоспроможності підприємства, зростанні простроченої кредиторської заборгованості постачальникам сировини і матеріалів, підвищенні частки простроченої заборгованості по отриманих фінансових кредитах, затримках виплати заробітної плати (з відповідним

зниженням рівня продуктивності праці персоналу), зростанні тривалості фінансового циклу, а в кінцевому рахунку - у зниженні рентабельності використання власного капіталу й активів підприємства.

Негативні наслідки надлишкового грошового потоку виявляються у втраті реальної вартості тимчасово не використовуваних коштів від інфляції, втраті потенційного доходу від не використовуваної частини грошових активів у сфері короткострокового їхнього інвестування, що в кінцевому результаті також негативно позначається на рівні рентабельності активів і власного капіталу підприємства.

Методи оптимізації дефіцитного грошового потоку залежать від характеру цієї дефіцитності - короткострокової чи довгострокової.

Збалансованість дефіцитного грошового потоку в короткостроковому періоді досягається шляхом використання «Системи прискорення - уповільнення платіжного обороту». Суть цієї системи полягає в розробці на ДП «СТЕЦ» організаційних заходів щодо прискорення залучення коштів і уповільненню їхніх виплат [25, с.201].

Прискорення залучення коштів у короткостроковому періоді на ДП «СТЕЦ» може бути досягнуте за рахунок наступних заходів:

- збільшення розміру цінових знижок за готівку по наданим споживачам послугам;
- скорочення термінів надання товарного (комерційного) кредиту споживачам;
- прискорення інкасації простроченої дебіторської заборгованості;
- використання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості - обліку векселів, факторингу, форфейтингу;
- прискорення інкасації платіжних документів споживачів послуг (часу перебування їх у дорозі, у процесі реєстрації, у процесі зарахування грошей на розрахунковий рахунок і т.п.).

Уповільнення виплат коштів у короткостроковому періоді може бути досягнуте за рахунок наступних заходів:

- збільшення за узгодженням з постачальниками термінів надання підприємству товарного (комерційного) кредиту;
- заміни придбання довгострокових активів, що вимагають відновлення, на їхню оренду (лізинг);
- реструктуризації портфеля отриманих фінансових кредитів шляхом переведення короткострокових їхніх видів у довгострокові.

Заключним етапом оптимізації є забезпечення умов максимізації чистого грошового потоку підприємства. Зростання чистого грошового потоку забезпечує підвищення темпів економічного розвитку підприємства на принципах самофінансування, знижує залежність цього розвитку від зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів, забезпечує приріст ринкової вартості підприємства.

Підвищення суми чистого грошового потоку ДП «СТЕЦ» може бути забезпечене за рахунок зниження суми постійних витрат та рівня змінних витрат; здійснення ефективної податкової політики та здійснення ефективної цінової політики, що забезпечує підвищення рівня прибутковості операційної діяльності; використання методу прискореної амортизації основних засобів та скорочення періоду амортизації використовуваних підприємством нематеріальних активів; продажу не використовуваних видів основних засобів і нематеріальних активів; посилення претензійної роботи з метою повного і своєчасного стягнення штрафних санкцій.

Підвищення суми чистого грошового потоку та зниження суми постійних витрат може бути досягнуте, також, здійсненням ефективної політики управління дебіторської заборгованості, та як наслідок, значне зменшення суми заборгованості. Збільшення дебіторської заборгованості ініціює додаткові витрати підприємства на: збільшення обсягу роботи з дебіторами (зв'язок, відрядження тощо), збільшення періоду обороту дебіторської заборгованості (збільшення періоду інкасації), збільшення втрат від безнадійної дебіторської заборгованості.

Методами управління дебіторською заборгованістю є: факторинг, облік векселів, рефінансування боргу та інші. На наш погляд, найбільш прийнятними для застосування на підприємстві сфери комунальних послуг є такі методи як реструктуризація заборгованості, взаємозаліки та факторинг. При цьому кожен з цих методів може застосовуватися лише для певної групи споживачів.

Факторингові операції, на нашу думку, варто застосовувати лише до госпрозрахункових підприємств, установ і організацій. Факторинг є системою фінансування, за умовами якої підприємство-постачальник продукції (послуг) переуступає короткострокові вимоги за торговельними операціями банківській установі або факторинговій компанії. В основу факторингової операції покладено принцип придбання банком рахунків-фактур підприємства-постачальника за відвантажену продукцію (надані послуги), тобто передачу банку постачальником права вимагати платежі з покупця продукції. За здійснення такої операції банк стягує з підприємства-продавця комісійну плату, розмір якої залежить від рівня платоспроможності покупця продукції та передбачених строків її сплати.

Ефективність факторингової операції для підприємства ДП «СТЕЦ» можна визначити шляхом порівняння фактичного рівня витрат за факторинговою операцією із середнім розміром відсоткової ставки короткострокового банківського кредиту. У нашому випадку розмір дебіторської заборгованості, інкасацію якої можна здійснювати за допомогою факторингових операцій становить 23139,8 тис.грн. Припустимо, що підприємство продає банку право на її стягнення на таких умовах:

- комісійна плата за здійснення факторингової операції стягується банком у розмірі 2% від суми заборгованості;
- банк надає підприємству кредит у формі попередньої оплати його боргових вимог у розмірі 80% від суми заборгованості, тобто 18511,8 тис.грн;
- процентна ставка за кредит, що надається банком, складає 18% річних;
- середній рівень процентної ставки на ринку грошей складає 22,2% (за даними Національного банку України).

Виходячи з цих даних в першу чергу визначимо додаткові витрати підприємства на здійснення факторингової операції. До їх складу входять:

- а) комісійна плата в розмірі 462,8 тис.грн ($23139,8 \cdot 0,02$);
- б) плата за користування кредитом – 3332,1 тис. грн ($18511,8 \cdot 0,18$).

У такому випадку загальна сума витрат на здійснення факторингової операції становитиме 3794,9 тис.грн ($462,8 + 3332,1$). Враховуючи розраховану суму додаткових витрат визначимо їх рівень відносно додатково отриманих грошових активів. Він складає:

$$\frac{3794,9}{23139,8 \cdot 0,8} \cdot 100 = 20,5\%$$

Зіставляючи отриманий показник з середнім рівнем процентної ставки на ринку грошей ми бачимо, що здійснення факторингової операції для ДП «СТЕЦ» є вигіднішим, ніж отримання фінансового кредиту на період оплати боргу споживачами послуг.

Наслідком здійснення факторингових операцій у наступному році має стати зростання грошових потоків та оборотних активів ДП «СТЕЦ», скорочення дебіторської та кредиторської заборгованості, поліпшення фінансового стану підприємства.

Прогнозований потік грошових коштів у 2017 році внаслідок здійснення факторингових операцій відображено в таблиці 3.3.

Аналізуючи дані таблиці 3.3 можна зробити наступні висновки: сума грошового потоку ДП «СТЕЦ» та витрати на погашення кредиторської заборгованості за прогнозований період зросли (2016 рік – 12393,2 тис.грн., прогнозований рік – 13243,6 тис.грн) а фінансовим результатом від звичайної діяльності в плановому періоді виступає прибуток в сумі 7996,8 тис. грн. Отже, здійснення факторингових операцій необхідно для оптимізації грошових потоків ДП «СТЕЦ» та отримання позитивного грошового потоку.

Суттєвим недоліком в роботі ДП «СТЕЦ» є те, що на підприємстві не складається платіжний календар, який є ефективним і надійним інструментом оперативного управління грошовими потоками.

Таблиця 3.3

Прогнозований потік грошових коштів в 2017 році

№	Стаття	Факт
	Надходження	
1	Виручка	22758,3
2	Штрафи, пені, інші надходження	1,0
3	Погашення простроченої дебіторської заборгованості	2,6
4	Безповоротна фінансова допомога	5,0
5	Цільові надходження	25,0
6	Інші надходження	2568,7
	ВСЬОГО надходжень	25360,6
	Витрати	
1	Заробітна плата та прирівняні до неї платежі	2281,4
2	Платежі до бюджету	836,1
3	Погашення кредиторської заборгованості	13243,6
4	Інші витрати	1002,7
	ВСЬОГО витрат	17363,8
	Перевищення надходжень над витратами	7996,8

Для оперативного управління грошовими потоками на ДП «СТЕЦ» доцільно складати платіжний календар, в якому з одного боку відображається графік надходження грошових коштів від усіх видів діяльності протягом прогнозного періоду часу (від 5 до 30-ти днів), а з іншого - графік майбутніх платежів (податків, зарплати, формування запасів, погашення кредитів та відсотків по них і т.д.). Платіжний календар дає можливість фінансовим службам підприємства здійснювати оперативний контроль за надходженням і витрачанням грошових коштів, своєчасно фіксувати зміну фінансової ситуації і

вчасно приймати коригувальні заходи із синхронізації позитивного і негативного грошових потоків і забезпечення стабільної платоспроможності підприємства.

Результати оптимізації грошових потоків ДП «СТЕЦ» повинні знаходити відображення при складанні фінансового плану підприємства на рік з розбивкою по кварталах і місяцях.

3.3. Шляхи підвищення ефективності управління активами

Одним з основних факторів будь-якого бізнесу є організація ефективного управління його оборотними активами. Ефективно управляючи активами можна достатньо швидко досягти позитивних результатів у фінансовому оздоровленні підприємства.

Розробка стратегії фінансового оздоровлення організацій обов'язково включає розробку принципів управління оборотними активами як найбільш мобільною частиною майна. Незважаючи на це в даний час принципи управління оборотними активами в повній мірі не перероблені у вітчизняній науковій та методичній літературі, що відбивається на практиці: комплексної політики управління оборотними активами немає у переважній більшості українських підприємств [28, с.294].

Питання управління активами підприємств стають все більш актуальними. Сучасна господарська практика потребує прийняття як зважених так і нетрадиційних рішень, які базуються на глибокому синтезі досягнень сучасної фінансової теорії та досвіді фінансового управління.

Управління активами ДП «СТЕЦ», в першу чергу, має передбачати визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Оптимальна величина оборотних активів повинна з однієї сторони забезпечувати безперебійне ефективне функціонування підприємства, з іншої – мінімізувати наявність недіючих

поточних активів. Але, практика показує, що значна частка оборотних активів підприємств фінансується за рахунок кредиторської заборгованості. Це свідчить про те, що одні підприємства тримають в обороті кошти інших підприємств.

Під поточними активами розуміються активи, які забезпечують отримання економічних вигод підприємству протягом року, відповідно і характеристика поточних пасивів зумовлена їх функціонуванням на протязі року. Для визначення оптимальної структури активів з метою ефективного управління ними наведемо структуру поточних активів та поточних пасивів ДП «СТЕЦ» станом на 01.01.2017 р.

Таблиця 3.4

Склад поточних активів та поточних пасивів ДП «СТЕЦ» станом на
01.01.2017 р.

(тис.грн)

Поточні активи		Поточні пасиви	
Запаси	465,3	Кредиторська заборгованість	14152,5
Дебіторська заборгованість	23867,2	Заборгованість перед бюджетом	6115,6
Інші поточні активи	4669,8	Інші поточні зобов'язання	13139,5
Разом	29002,3	Разом	33407,6

Наведена структура важлива тим, що, виділивши із складу активів і пасивів поточні активи та поточні пасиви, можна визначити нестачу ресурсів ДП «СТЕЦ» та запропонувати оптимальний склад активів з метою проведення ефективної політики управління активами.

Таким чином, на підприємстві спостерігається непокритий джерелами фінансування обсяг поточної потреби у фінансуванні ($33407,6 - 29002,3 = -4405,3$ тис.грн.). Тому необхідно оптимізувати структуру поточних пасивів і поточних активів. Це завдання можливо вирішити за допомогою критерію

Гурвіца. Для цього розробляються варіанти управлінських рішень з оптимізації структури поточних активів і пасивів. Уявимо три запропоновані варіанти управлінських рішень у таблицях 3.5, 3.6, 3.7.

Таблиця 3.5

Склад поточних активів і поточних пасивів, варіант 1

Поточні активи		Поточні пасиви	
Запаси	465,3	Кредиторська заборгованість	8723,6
Дебіторська заборгованість	14389,7	Заборгованість перед бюджетом	3984,1
Інші поточні активи	4669,8	Інші поточні зобов'язання	13139,5
Разом	19524,8	Разом	25847,2

Таблиця 3.6

Склад поточних активів і поточних пасивів, варіант 2

Поточні активи		Поточні пасиви	
Запаси	451,1	Кредиторська заборгованість	8723,6
Дебіторська заборгованість	21968,1	Заборгованість перед бюджетом	3984,1
Інші поточні активи	4669,8	Інші поточні зобов'язання	13139,5
Разом	27089,0	Разом	25847,2

В у всіх трьох варіантах управлінських рішень зменшується дебіторська заборгованість за рахунок факторингу, кредиторська заборгованість і заборгованість перед бюджетом - за рахунок сум, отриманих від факторингових компаній. У другому варіанті передбачається зміна в обсязі запасів: за рахунок оптимізації розмірів поставок обсяг запасів скоротився.

Таблиця 3.7

Склад поточних активів і поточних пасивів, варіант 3

Поточні активи		Поточні пасиви	
Запаси	465,3	Кредиторська заборгованість	11398,1
Дебіторська заборгованість	22131,7	Заборгованість перед бюджетом	5234,7
Інші поточні активи	4669,8	Інші поточні зобов'язання	13139,5
Разом	27266,8	Разом	29772,3

Для того, щоб визначити найкращий варіант, на основі розроблених рішень по оптимізації структури активів і пасивів, заповнимо таблицю можливих результатів прийняття рішень при завданні наступних ваг: $a = 0,7$; $b = 0,3$ за умови: $\hat{a} \geq 0, \hat{b} \geq 0, \hat{a} + \hat{b} = 1$

Таблиця 3.8

Таблиця можливих результатів прийняття рішень

Можливі рішення	Найбільша непокрита потреба в активах	Найменша непокрита потреба в активах	a^* (найбільша непокрита потреба в активах)	b^* (найменша непокрита потреба в активах)	Цільова функція
1	2	3	4	5	$6 = 4 + 5$
Варіант 1	6322,4	2131,5	4425,68	639,45	5065,13
Варіант 2	1241,8	358,1	869,26	107,43	976,69
Варіант 3	2505,5	1735,5	1753,85	520,65	2274,5

Цільова функція обчислюється для кожного можливого рішення. У даному випадку ставиться умова мінімізації непокритого джерелами фінансування потреби в оборотному капіталі. З графи 6 вибирається саме мінімальне значення: 976,69. Це означає, що з чотирьох можливих варіантів структур поточних активів і пасивів найбільш оптимальною є структура варіанту 2.

За критерієм ефективності запропонованого варіанту структури поточних активів приймемо таку систему коефіцієнтів:

- коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними засобами;
- оборотність поточних активів.

Для їх обчислення та порівняння з рівнем 2016 року прийняті вихідні дані в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

Оцінка ефективності прийняття управлінського рішення варіанту 2

Найменування показника	Варіант 2	2016 рік
1	2	3
Необоротні активи	9436,2	9436,2
Оборотні активи	27093,6	29006,9
Запаси	451,1	465,3
Власний капітал	4760,2	4760,2
Резерви майбутніх періодів	0	0
Доходи майбутніх періодів	275,3	275,3
Виручка	13120,7	13120,7
Поточні активи	27089,0	29002,3
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними засобами	-0,16	-0,17
Оборотність поточних активів	0,48	0,45

Таким чином, при прийнятті управлінського рішення варіанту 2:

- коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними засобами збільшиться на 0,01,
- оборотність поточних активів збільшиться на 0,03.

Необхідний обсяг активів ДП «СТЕЦ» слід розглядати з двох позицій: ліквідності та доходності.

При низькому рівні оборотних активів можлива втрата ліквідності і, як наслідок, можливі перебої в роботі та втрата доходів. При зростанні величини оборотних активів ризик втрати ліквідності знижується.

При деякому оптимальному рівні оборотних активів прибуток стає максимальним. Подальше зростання оборотних активів, приводить до того, що підприємство матиме в своєму розпорядженні вільні активи, утримання яких призводить до витрат і зниження прибутку [44, с.285].

Таким чином, стратегія і тактика управління активами полягає в пошуку компромісу між ризиком втрати ліквідності та ефективності роботи підприємства.

Значних успіхів в зниженні загальної потреби в оборотних активах можна досягти напрацювавши ефективну політику управління дебіторською заборгованістю. Невиправдана дебіторська заборгованість ДП «СТЕЦ» є іммобілізацією власного капіталу, що призводить до втрати ліквідності, а подальше – й до зупинки виробництва. Найбільш відомим інструментом інкасації дебіторської заборгованості є надання знижок за швидку оплату послуг. Багато підприємств використовують цей інструмент для прискорення повернення дебіторської заборгованості, однак роблять це інтуїтивно, без серйозних розрахунків, допускаючи при цьому помилки. Застосування механізму знижок за швидку оплату доцільне лише постійним клієнтам при суворому дотриманні ними платіжної дисципліни за термінами та сумами.

Нетрадиційним для національних підприємств, хоча і достатньо перспективним є такий інструмент повернення дебіторської заборгованості як факторинг-продаж дебіторської заборгованості. Це пояснюється високим ризиком неповернення дебіторської заборгованості в наших умовах, досить високими цінами на факторингові послуги, хоча і за кордоном ціни на подібні послуги вище.

Наслідком впровадження ефективної політики управління активами мають стати:

- забезпечення безперебійної роботи підприємства;

- зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування;

- прискорення обороту оборотних активів;

- максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності.

Завданнями, вирішення яких сприятиме фінансовому оздоровленню підприємств є:

- розроблення методів управління запасами та грошовими коштами з урахуванням сучасних економічних умов;

- вдосконалення роботи з клієнтами зі стягнення дебіторської заборгованості з урахуванням світового досвіду;

- здійснення обґрунтованих розрахунків щодо доцільності та обсягів знижок за передоплату; ретельне планування можливості використання кредиторської заборгованості як джерела фінансування поточної діяльності.

Ефективність використання оборотних коштів характеризується системою економічних показників, насамперед оборотністю оборотних коштів. Чим менша тривалість обороту оборотних засобів тим більше число здійснених ними кругообігів при тому ж обсязі наданих послуг, тим менше потрібно оборотних коштів і тим швидше оборотні кошти роблять кругообіг, тим ефективніше вони використовуються. Зменшення тривалості одного обороту свідчить про поліпшення використання оборотних коштів. Прискорення обороту оборотних коштів дозволяє визволити значні суми і, таким чином, збільшити обсяг виробництва без додаткових фінансових ресурсів, а кошти, що вивільнилися, використовувати відповідно до потреб підприємства.

Прискорення оборотності оборотних коштів є першочерговою задачею ДП «СТЕЦ» у сучасних умовах. Показники оборотності оборотних коштів можуть обчислюватися по всіх оборотних коштах, що беруть участь в обороті, і по окремих елементах.

Ефективність керування коштами ДП «СТЕЦ» дуже впливає на результати його фінансово-господарської діяльності.

З одного боку, необхідно більш раціонально використовувати наявні оборотні ресурси – мова йде насамперед про оптимізацію виробничих запасів, удосконалювання форм розрахунків. З іншого боку, у даний час підприємства мають можливість вибирати різні варіанти списання витрат на собівартість, визначення виторгу від реалізації послуг для цілей оподаткування.

Рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності ДП «СТЕЦ» за рахунок вдосконалення системи управління активами, прибутком і рентабельністю, платоспроможністю й фінансовою стійкістю дозволять зберегти кадровий і виробничий потенціал підприємства, збільшити показник виручки від реалізації послуг і хоча б частково покрити комерційні витрати літнього періоду, стабілізувати кількісні і якісні показники управління - прибуток, рентабельність, собівартість, економічне зростання, якість послуг, продуктивність праці, витрати на утримання апарату управління, економічність, гнучкість, конкурентоспроможність.

Одним з основних факторів будь-якого бізнесу є організація ефективного управління його оборотними активами. Особливу актуальність ця задача набуває у зв'язку з планами України по вступу до СОТ. У рамках цієї задачі уряд здійснює роботу із гармонізації українського законодавства з міжнародним. Створення більш сприятливого інвестиційного клімату підштовхне міжнародні компанії до більш активного виходу на український ринок, що спостерігається протягом декількох останніх років, наприклад, на ринку мережних роздрібних супермаркетів. Для українських компаній це означає серйозне загострення конкурентної боротьби.

Розробка шляхів поліпшення управління оборотним активами включає:

1. Аналіз оборотних активів за попередній період.
2. Оптимізацію складу оборотних активів.
3. Прискорення оборотності оборотних активів.
4. Забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів.
5. Забезпечення мінімізації втрат оборотних активів в процесі їх використання.

6.Формування принципів фінансування окремих видів оборотних активів.

Формування оптимальної структури джерел фінансування оборотних активів.

Чим менша тривалість обороту оборотних засобів тим більше число здійснених ними кругообігів при тому ж обсязі реалізованої продукції тим менше потрібно оборотних коштів і тим швидше оборотні кошти роблять кругообіг, тим ефективніше вони використовуються.[19]

Прискорення оборотності оборотних коштів є першочерговою задачею підприємств у сучасних умовах і досягається наступними шляхами:

На стадії створення виробничих запасів:

- впровадження економічно обґрунтованих норм запасу, наближення постачальників сировини, напівфабрикатів, комплектуючих виробів і інших до споживачів;

- широке використання прямих тривалих зв'язків;

- розширення складської системи матеріально-технічного забезпечення, а також оптової торгівлі матеріалами й устаткуванням; комплексна механізація й автоматизація вантажно-розвантажувальних робіт на складах.

На стадії незавершеного виробництва :прискорення НТП (упровадження прогресивної технології і техніки, особливо безвідхідної і маловідхідної, роботизованих комплексів, роторних ліній, хімізація виробництва), розвиток стандартизації, уніфікації, типізації, удосконалювання форм організації промислового виробництва, застосування більш дешевих конструкційних матеріалів, удосконалювання системи економічного стимулювання, економічного використання сировинних і паливно-енергетичних ресурсів, збільшення питомої ваги продукції, що користується підвищеним попитом. На стадії звертання наближення споживачів продукції до її виготовлювачів; удосконалювання системи розрахунків, збільшення обсягу реалізованої продукції унаслідок виконання замовлень по прямих зв'язках, дострокового випуску продукції, виготовлення продукції з зекономлених матеріалів, ретельна і своєчасна перевірка продукції, що відвантажується, по партіях, асортименту,

транзитній нормі, відвантаження в строгій відповідності з укладеними договорами.

Питання управління оборотними активами підприємств стають все більш актуальними. Сучасна господарська практика потребує прийняття як зважених так і нетрадиційних рішень, які базуються на глибокому синтезі досягнень сучасної фінансової теорії та досвіді фінансового управління.

Ефективно управляючи оборотними активами можна достатньо швидко досягти позитивних результатів у фінансовому оздоровленні підприємства. Розробка стратегії фінансового оздоровлення організацій обов'язково включає розробку принципів управління оборотними активами як найбільш мобільною частиною майна. Незважаючи на це в даний час принципи управління оборотними активами в повній мірі не перероблені у вітчизняній у вітчизняній науковій та методичній літературі, що відбивається на практиці: комплексної політики управління оборотними активами немає у переважної більшості українських підприємств.

Управління оборотними активами в першу чергу має передбачати визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Оптимальна величина оборотних активів повинна з однієї сторони забезпечувати безперебійне ефективне функціонування підприємства, з іншої – мінімізувати наявність недіючих поточних активів.

Необхідний обсяг оборотних активів слід розглядати з двох позицій: ліквідності та доходності.

При низькому рівні оборотних активів можлива втрата ліквідності і як наслідок можливі перебої в роботі та втрата доходів. При зростанні величини оборотних активів ризик втрати ліквідності знижується.

При деякому оптимальному рівні оборотних активів прибуток стає максимальним. Подальше зростання оборотних активів, приводить до того, що підприємство матиме в своєму розпорядженні вільні активи, утримання яких призводить до витрат і зниження прибутку.

Таким чином, стратегія і тактика управління оборотними активами полягає в пошуку компромісу між ризиком втрати ліквідності та ефективності роботи підприємства.

Проблема ефективного управління активами є притаманною не лише для України. В основі краху більшості західних компаній лежить відсутність готівки, а не відсутність замовлень.

При переході до ринкової економіки, коли українські підприємства зіштовхнулися з необхідністю самостійно визначати потребу в усіх оборотних активах та управляти ними практика показала що існуючі розробки не відповідають вимогам часу. Відсутність відлагоджених механізмів управління фондами обігу стала однією з причин зростання заборгованості та відсутності грошових коштів у підприємств. Першочерговими проблемами стали: управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, визначення джерел фінансування.

Значних успіхів в зниженні загальної потреби в оборотних активах можна досягти напрацювавши ефективну політику управління дебіторською заборгованістю.

Невиправдана дебіторська заборгованість є іммобілізацією власного капіталу, а перевищення її певного рівня може призвести до втрати ліквідності і навіть зупинки виробництва.

Найбільш відомим інструментом інкасації дебіторської заборгованості є надання знижок за швидку оплату продукції. Багато підприємств використовують цей інструмент для прискорення повернення дебіторської заборгованості, однак роблять це інтуїтивно, без серйозних розрахунків, допускаючи при цьому помилки. Застосування механізму знижок за швидку оплату доцільне лише постійним клієнтам при суворому дотриманні ними платіжної дисципліни за термінами та сумами.

Нетрадиційним для національних підприємств, хоча і достатньо перспективним є такий інструмент повернення дебіторської заборгованості як факторинг-продаж дебіторської заборгованості. Це пояснюється високим

ризиком неповернення дебіторської заборгованості в наших умовах, досить високими цінами на факторингові послуги, хоча і за кордоном ціни на подібні послуги вище.

Наслідком впровадження ефективної політики управління оборотними активами мають стати:

- забезпечення безперебійної роботи підприємства;
- зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування;
- прискорення обороту оборотних активів;
- максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності.

Завданнями, вирішення яких сприятиме фінансовому оздоровленню підприємств є:

- розроблення методів управління запасами та грошовими коштами з урахуванням сучасних економічних умов;
- вдосконалення роботи з клієнтами зі стягнення дебіторської заборгованості з урахуванням світового досвіду;
- здійснення обґрунтованих розрахунків щодо доцільності та обсягів знижок за передоплату; ретельне планування можливості використання кредиторської заборгованості як джерела фінансування поточної діяльності.

Одним з основних факторів будь-якого бізнесу є організація ефективного управління його оборотними активами. Особливу актуальність ця задача набуває у зв'язку з планами України по вступу до СОТ. У рамках цієї задачі уряд здійснює роботу із гармонізації українського законодавства з міжнародним. Створення більш сприятливого інвестиційного клімату підштовхне міжнародні компанії до більш активного виходу на український ринок, що спостерігається протягом декількох останніх років, наприклад, на ринку мережних роздрібних супермаркетів. Для українських компаній це означає серйозне загострення конкурентної боротьби.

Розробка шляхів поліпшення управління оборотним активами включає:

1. Аналіз оборотних активів за попередній період.

2. Оптимізацію складу оборотних активів.

3. Прискорення оборотності оборотних активів.

4. Забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів.

5. Забезпечення мінімізації втрат оборотних активів в процесі їх використання.

6. Формування принципів фінансування окремих видів оборотних активів.

Формування оптимальної структури джерел фінансування оборотних активів.

Чим менша тривалість обороту оборотних засобів тим більше число здійснених ними кругообігів при тому ж обсязі реалізованої продукції тим менше потрібно оборотних коштів і тим швидше оборотні кошти роблять кругообіг, тим ефективніше вони використовуються.[19]

Прискорення оборотності оборотних коштів є першочерговою задачею підприємств у сучасних умовах і досягається наступними шляхами:

На стадії створення виробничих запасів:

- впровадження економічно обґрунтованих норм запасу, наближення постачальників сировини, напівфабрикатів, комплектуючих виробів і інших до споживачів;

- широке використання прямих тривалих зв'язків;

- розширення складської системи матеріально-технічного забезпечення, а також оптової торгівлі матеріалами й устаткуванням; комплексна механізація й автоматизація вантажно-розвантажувальних робіт на складах.

На стадії незавершеного виробництва :прискорення НТП (упровадження прогресивної технології і техніки, особливо безвідхідної і маловідхідної, роботизованих комплексів, роторних ліній, хімізація виробництва), розвиток стандартизації, уніфікації, типізації, удосконалювання форм організації промислового виробництва, застосування більш дешевих конструкційних матеріалів, удосконалювання системи економічного стимулювання, економічного використання сировинних і паливно-енергетичних ресурсів, збільшення питомої ваги продукції, що користується підвищеним попитом. На

стадії звертання наближення споживачів продукції до її виготовлювачів; удосконалювання системи розрахунків, збільшення обсягу реалізованої продукції унаслідок виконання замовлень по прямих зв'язках, дострокового випуску продукції, виготовлення продукції з зекономлених матеріалів, ретельна і своєчасна перевірка продукції, що відвантажується, по партіях, асортименту, транзитній нормі, відвантаження в строгій відповідності з укладеними договорами.

Питання управління оборотними активами підприємств стають все більш актуальними. Сучасна господарська практика потребує прийняття як зважених так і нетрадиційних рішень, які базуються на глибокому синтезі досягнень сучасної фінансової теорії та досвіді фінансового управління.

Ефективно управляючи оборотними активами можна достатньо швидко досягти позитивних результатів у фінансовому оздоровленні підприємства. Розробка стратегії фінансового оздоровлення організацій обов'язково включає розробку принципів управління оборотними активами як найбільш мобільною частиною майна. Незважаючи на це в даний час принципи управління оборотними активами в повній мірі не перероблені у вітчизняній у вітчизняній науковій та методичній літературі, що відбивається на практиці: комплексної політики управління оборотними активами немає у переважній більшості українських підприємств.

Управління оборотними активами в першу чергу має передбачати визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Оптимальна величина оборотних активів повинна з однієї сторони забезпечувати безперебійне ефективне функціонування підприємства, з іншої – мінімізувати наявність недіючих поточних активів.

Необхідний обсяг оборотних активів слід розглядати з двох позицій: ліквідності та доходності.

При низькому рівні оборотних активів можлива втрата ліквідності і як наслідок можливі перебої в роботі та втрата доходів. При зростанні

величини оборотних активів ризик втрати ліквідності знижується.

При деякому оптимальному рівні оборотних активів прибуток стає максимальним. Подальше зростання оборотних активів, приводитиме до того, що підприємство матиме в своєму розпорядженні вільні активи, утримання яких призводить до витрат і зниження прибутку.

Таким чином, стратегія і тактика управління оборотними активами полягає в пошуку компромісу між ризиком втрати ліквідності та ефективності роботи підприємства.

Проблема ефективного управління активами є притаманною не лише для України. В основі краху більшості західних компаній лежить відсутність готівки, а не відсутність замовлень.

При переході до ринкової економіки, коли українські підприємства зіштовхнулися з необхідністю самостійно визначати потребу в усіх оборотних активах та управляти ними практика показала що існуючі розробки не відповідають вимогам часу. Відсутність відлагоджених механізмів управління фондами обігу стала однією з причин зростання заборгованості та відсутності грошових коштів у підприємств. Першочерговими проблемами стали: управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, визначення джерел фінансування.

Значних успіхів в зниженні загальної потреби в оборотних активах можна досягти напрацювавши ефективну політику управління дебіторською заборгованістю.

Невиправдана дебіторська заборгованість є іммобілізацією власного капіталу, а перевищення її певного рівня може призвести до втрати ліквідності і навіть зупинки виробництва.

Найбільш відомим інструментом інкасації дебіторської заборгованості є надання знижок за швидку оплату продукції. Багато підприємств використовують цей інструмент для прискорення повернення дебіторської заборгованості, однак роблять це інтуїтивно, без серйозних розрахунків, допускаючи при цьому помилки. Застосування механізму знижок за швидку

оплату доцільне лише постійним клієнтам при суrowsому дотриманні ними платіжної дисципліни за термінами та сумами.

Нетрадиційним для національних підприємств, хоча і достатньо перспективним є такий інструмент повернення дебіторської заборгованості як факторинг-продаж дебіторської заборгованості. Це пояснюється високим ризиком неповернення дебіторської заборгованості в наших умовах, досить високими цінами на факторингові послуги, хоча і за кордоном ціни на подібні послуги вище.

Наслідком впровадження ефективної політики управління оборотними активами мають стати:

- забезпечення безперебійної роботи підприємства;
- зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування;
- прискорення обороту оборотних активів;
- максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності.

Завданнями, вирішення яких сприятиме фінансовому оздоровленню підприємств є:

- розроблення методів управління запасами та грошовими коштами з урахуванням сучасних економічних умов;
- вдосконалення роботи з клієнтами зі стягнення дебіторської заборгованості з урахуванням світового досвіду;
- здійснення обґрунтованих розрахунків щодо доцільності та обсягів знижок за передоплату; ретельне планування можливості використання кредиторської заборгованості як джерела фінансування поточної діяльності.

Висновки до розділу 3

1. Основними завданнями нормування є розробка на ДП «СТЕЦ» економічно обґрунтованих норм та нормативів власних оборотних активів, що забезпечують прискорення обігу та найбільш ефективне використання матеріальних і фінансових ресурсів.

Серед загальних причин зменшення суми виробничих запасів в 2016 році були нераціональне використання виробничих запасів унаслідок завищення норм витрат сировини, матеріалів на виготовлення одиниці продукції, перебої у постачанні, неправильне визначення оптимальної потреби підприємства у виробничих запасах. Це може призвести до виникнення дефіциту окремих видів сировини, перебоїв у процесі виробництва, недовантаження виробничих потужностей, збитків. На підприємстві використовується прямий метод розрахунку нормативів власних оборотних коштів за кожним елементом оборотних коштів.

Розрахунку норм та нормативів власних оборотних активів на ДП «СТЕЦ» повинна приділятися особлива увага. Від того, наскільки економічно обґрунтовано вони визначені, залежить ефективність використання оборотних активів, прискорення їх оборотності та фінансовий стан підприємства.

2. Одним з елементів системи управління активами підприємства є управління грошовими потоками. Управління потоком грошових коштів ДП «СТЕЦ» полягає в оптимізації величини грошових коштів, що знаходяться на рахунках підприємства, з метою реалізації цільових пріоритетів діяльності, оптимізації величини поточних платіжних коштів.

Проаналізувавши наслідки здійснення факторингових операцій, було визначено вплив таких операцій на оптимізацію грошових потоків ДП «СТЕЦ» та запропоновано їх здійснення у 2017 році з метою отримання підприємством позитивного грошового потоку. Суттєвим недоліком в роботі ДП «СТЕЦ» є те,

що на підприємстві не складається платіжний календар, який є ефективним і надійним інструментом оперативного управління грошовими потоками.

3. Управління активами ДП «СТЕЦ» має передбачати визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Це завдання запропоновано вирішити за допомогою критерію Гурвіца. Для цього були розроблені варіанти управлінських рішень з оптимізації структури поточних активів і пасивів. В усіх трьох варіантах управлінських рішень зменшується дебіторська заборгованість за рахунок факторингу, кредиторська заборгованість і заборгованість перед бюджетом - за рахунок сум, отриманих від факторингових компаній.

Прискорення оборотності оборотних коштів та здійснення ефективної політики управління дебіторською заборгованістю є першочерговою задачею підприємства. Рекомендації щодо підвищення ефективності управління активами дозволять зберегти кадровий і виробничий потенціал підприємства.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати теоретичної та практичної роботи по вдосконаленню управління активами підприємства, слід зробити наступні висновки.

Термін «оборотні активи» має в економічній теорії кілька синонімів – оборотні кошти, оборотний капітал, робочий капітал тощо. Але, незважаючи на різноманітність термінів, економічна сутність поняття, що ними визначається, трактується у вітчизняній та зарубіжній літературі досить однозначно.

Важлива роль оборотних активів у забезпеченні ефективності виробничої діяльності підприємства визначає пріоритетність управління ними в загальній системі управління фінансами.

Управління активами становить значну частину операцій фінансів підприємств. Це пов'язано з великою кількістю елементів матеріально-речового складу, які потребують індивідуалізації управління, важливою роллю в забезпеченні платоспроможності підприємства, рентабельності продукції (послуг) та результатів фінансової діяльності підприємства.

Кожне підприємство формує власну політику управління активами (агресивну, консервативну чи помірковану). Ця політика встановлює необхідну потребу в активах, визначає їх склад і структуру та джерела, з яких повинні фінансуватися ці активи. Політика управління активами є частиною загальної фінансової стратегії підприємства.

Відсутність управління активами підприємства призводить до розбалансованої діяльності, що спричиняє виникнення ризикових ситуацій. Саме до таких ситуацій можна віднести недостатність оборотних активів.

Метою оцінювання ефективності управління активами підприємства є визначення оптимальної структури активів підприємства. Відсутність такої оцінки може призвести до втрати фінансової стійкості підприємства. Без оцінки ефективності управління активами неможливо правильно вибрати стратегічну і тактичну політику управління фінансами підприємства. Підприємство в першу

чергу повинне піклуватися про одержання прибутку, тому що прибуток є важливим показником положення фірми на ринку.

Аналіз діяльності ДП «СТЕЦ» щодо організації управління активами висвітлив проблеми, характерні для більшості підприємств, а саме:

- нераціональне розміщення оборотних активів між сферою виробництва і сферою обігу;

- відсутність механізму поповнення активів;

- незабезпечення збереження оборотних активів, а також ряд причин, які не залежать від діяльності підприємства, але впливають на стан оборотних коштів (інфляція, недосконала податкова політика, загальна криза платежів та ін.).

Виникнення цих проблем пов'язане із складною економічною ситуацією в країні та умовами господарювання підприємств в цих умовах.

Оцінювання ефективності управління активами в магістерській роботі проведено на підприємстві ДП «СТЕЦ», діяльністю якого є розроблення і реалізація стратегії розвитку потреб централізованого гарячого водопостачання, теплопостачання (центрального опалення).

Економічний стан ДП «СТЕЦ» є наслідком політики управління фінансовими ресурсами, здійснюваної підприємством та виражає ефективність управління активами. Застосовувана на ДП «СТЕЦ» політика управління фінансовими ресурсами в 2016 році призвела до отримання збиткового фінансового результату. Досліджуване підприємство знаходиться в тяжкому фінансовому стані, є фінансово нестійким та неплатоспроможним.

Основними факторами, що негативно впливають на фінансовий стан ДП «СТЕЦ» є величезна сума дебіторської заборгованості за надані послуги, що призводить до зменшення грошових коштів. Значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською заборгованістю становить загрозу фінансовій стійкості підприємства і спричиняє необхідність залучення додаткових джерел фінансування активів

Для ефективного стягнення боргів необхідно розробити графік погашення боргів згідно з стандартами бухгалтерського обліку, при чому найважливішим

для підприємства буде як стягнення старих боргів, «з'їдених інфляцією», так і поточних, виникаючих зараз.

З ціллю контролю над фінансовим станом та побудови шляхів збільшення рентабельності підприємства на ДП «СТЕЦ» здійснює свою діяльність фінансова служба.

Фінансовий стан підприємства з позиції короткострокової перспективи оцінюється показниками ліквідності й платоспроможності. Фактична ліквідність балансу ДП «СТЕЦ» відрізняється від абсолютної. Всі коефіцієнти ліквідності мають набагато нижчі значення в порівнянні з нормативними. Аналіз ліквідності ДП «СТЕЦ» свідчить про те, що підприємство не може оплатити свої поточні борги та зобов'язання, що може призвести до інтенсивного продажу активів, а в найгіршому випадку – до неплатоспроможності та банкрутства. На підприємстві за 2014-2016 роки спостерігається дуже низький рівень ліквідності, що, звичайно, тягне за собою нестабільне фінансове становище підприємства на протязі даного періоду.

Здійснюючи оглядовий аналіз фінансово-господарської діяльності ДП «СТЕЦ», було виділено такі вирішальні тенденції:

По-перше, підприємству загрожує банкрутство. Оборотних активів не вистачає для покриття поточних зобов'язань.

По-друге, фінансова незалежність підприємства постійно трималась на низькому рівні.

По-третє, ефективність господарської діяльності має незадовільне значення. Те, що підприємство за звітний період мало збиток, дозволяє визнати його збитковим.

Найбільшу частину активів ДП «СТЕЦ» за 2014-2016 роки складають оборотні активи, при чому спостерігається тенденція зниження коефіцієнта співвідношення необоротних і оборотних активів.

Аналіз управління оборотними активами за 2014-2016 роки дозволив зробити відповідні висновки:

- спостерігається значна питома вага дебіторської заборгованості у складі оборотних активів;

- у складі дебіторської заборгованості має місце й прострочена дебіторська заборгованість, що є ознакою фінансового неблагополуччя;

- досліджуване підприємство дотримується агресивної політики управління активами;

- при подальшій роботі з клієнтами оцінювати їхню платоспроможність. Ця міра викликана величезною дебіторською заборгованістю. Також рекомендується вести моніторинг платоспроможності клієнтів.

- аналіз грошових потоків та їх прогнозування на підприємстві не здійснюється;

- у максимально короткий термін витребувати по можливості більшу частину простроченої дебіторської заборгованості

Таким чином, підприємство потребує вжиття заходів спрямованих на підвищення ефективності управління активами. Виходячи з вищевикладеного, запропоновано комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення управління активами:

1. для підвищення ефективності оборотних активів підприємства необхідна інша фінансова політика по відношенню до формування оборотних активів.

2. для оптимального забезпечення оборотними активами було запропоновано здійснювати розрахунок нормування активів. Внаслідок здійснення розрахунку нормативу виробничих запасів, було виявлено перевищення наявності виробничих запасів над їх потребою, що призводить до погіршення фінансового стану оскільки відбувається іммобілізація коштів на придбання запасів, які не використовуються у виробництві. Розрахунку норм та нормативів власних оборотних активів на ДП «СТЕЦ» необхідно приділяти особливу увагу. Від того, наскільки економічно обґрунтовано вони визначені, залежить ефективність використання оборотних активів, прискорення їх оборотності та фінансовий стан підприємства.

3. найбільшу питому вагу активів підприємства складає дебіторська заборгованість за надані послуги, при чому одною з головних проблем підприємства є відсутність наявності грошових коштів на рахунках в банках та значна сума кредиторської заборгованості. Найбільш економічно вигідним варіантом для покращення управління активами ДП «СТЕЦ» запропоновано якнайшвидше прийняття рішення керівництвом підприємства по впровадженню факторингових операцій у діяльність підприємства. Це, згідно розрахунків, спричинить у прогнозованому періоді прибутковий фінансовий результат (на відміну від збиткового результату у 2016 році), значно зменшить розмір дебіторської заборгованості та нормалізує грошовий потік підприємства.

4. з метою оптимізації величини грошових коштів необхідно здійснювати управління потоком грошових коштів. Результати оптимізації грошових потоків ДП «СТЕЦ» повинні знаходити відображення при складанні фінансового плану підприємства на рік з розбивкою по кварталах і місяцях. Необхідною дією є складання платіжного календаря, який є ефективним і надійним інструментом оперативного управління грошовими потоками.

5. управління активами ДП «СТЕЦ» має передбачати визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Це завдання запропоновано вирішити за допомогою критерію Гурвіца. Для цього були розроблені варіанти управлінських рішень з оптимізації структури поточних активів. В у всіх трьох варіантах управлінських рішень зменшується дебіторська заборгованість за рахунок факторингу, кредиторська заборгованість і заборгованість перед бюджетом - за рахунок сум, отриманих від факторингових компаній.

Прискорення оборотності оборотних коштів та здійснення ефективної політики управління дебіторською заборгованістю є першочерговою задачею підприємства. Рекомендації щодо підвищення ефективності управління активами дозволять зберегти кадровий і виробничий потенціал підприємства.